Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 200 (14220) | 1973 оной августын 25, суббото | Сэн 2 мүнгэн

...АШАГ ЕХЭТЭЙ ...ТУҺАЛАМЖЫН ТҮЛӨӨ

...дэлмэришэн анги болон колхоз, совхозуудай таряа...лай хоорондо нягта холбоо барисаатай. Энэнь улам ...гдэнэ, бэхижэнэ.

Республикымнай промышленна коллективүүд хүдөө ...лые хүгжөөхэ талаар парти, правительствын табиһан ...лгые халуунаар дэмжэжэ, энэнние бодото дээрэнь ...лүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаха, колхоз, ...хозуудта бодото туһаламжа хүргэхэ гэжэ шиидэһэн ...на. Тиигэжэ тэдэнэр республикынгаа колхоз, совхо...уудые шефтээ абажа, оло янзын туһаламжа хүргэдэг ...оо.

...ефүүд хүдөө тосхонуудта гэр байра, клуб, һургуу...малай байрануудые барилсана, хүдөө ажахын маши...уудые заһабарилха бааза байгуулна, хүшэр ажал ...жоруулха талаар ехэ хүдэлмэри хэнэ. Хүдөөдэхи ...хническэ, электро-хабсаралгын хүдэлмэри горитой ...нь шефүүдэй туһаламжаар хэгдэнэ гэхээр. Машина, ...ёр бүтээлгын, металл болбосоруулдаг предприяти...д хүдөө ажахын машинануудай запасной частьнуудые ...ажэ, ажахынуудта эльгээнэ. Хүдэлмэришэн ангиин ...н һайхан заншал хүдөөгэй ажалшадта дамжуулан ...э, ажалай түрүү дүй дүршэлдэ һургаха, культурна ...тыень хангаха зорилготойгоор эмхидхэгдэдэг лекци, ...ертнүүд гэхэ мэтые дурдаха болоо һаа, промышлен...ин зүгһөө хүдөө ажахыда үзүүлдэг туһаламжа бүри ...той байха юм.

...омышленна коллективүүд шефтээ олон ажахынуу...абанхай. Республикымнай эгээл томо предприяти — ...нэй ордент локомотив-вагон заһабарилгын заводой ...ектив Яруунын аймагай «Комсомольский», «Юби...ый», Исэнгын, Яруунын, Витимэй совхозуудта хэ...лэй туршада шефскэ туһаламжа хүргэнэ. Заводой, ...совхозуудай түлөөлэгшэд хирэ хирэ болоод лэ бэе ...ээ ошолсодог, уулзалгануудые үнгэргэдэг. Уулзалга...ай үедэ аша туһатай ехэ хөөрэлдөөн болоно, шиид...эхэ ёһотой асуудалнууд хамтаараа зүбшэн хэлсэгдэ...

...элэй эхиндэ заводой түлөөлэгшэд шефтээ абаһан ...ынуудтаа ошожо, ямар туһаламжын хэрэгтэй бай...е тодорхойлдог. Энэнь коллективэй социалис уялга ...р лаблагдажа, заатагүй дүүргэгдэхэ ёһотой даабари ...ог. Шефскэ туһаламжа хүргэхэ социалис уялгын ...үүргэгдэжэ байһаниинь жэлэй туршада хэды дахин ...агдадаг. Һаяхан заводой хүтэлбэрилэгшэд Яруунын ...г ошожо, ямар ажалай хэгдэһые шалгажа ерээ.

...вод үйлэдбэриин түрүүшүүлэй слёт үнгэргэхэдөө ху...үхэдөө заатагүй урндаг ёһо заншалтай юм. Слёдто ...далсаһан малшад, таряашад, механизаторнууд заво...ехүүдээр ябажа, ажалаа эрдэм ухаанай үндэһөөр ...хэхэ онол аргатай, түрүү дүй дүршэлтэй танилса...эдэ бүгэдэ хүдэлмэришэн ангиин ёһо заншал хүдөө...алшадта дамжуулан үгэхэ хэрэгтэ бага бэшээр ну...нэ гээшэ.

...алай Улаан Тугай орденто авиазаводой түлөөлэгшэд ...н Хурамхаанай, Баргажанай аймагай ажахынуудта ...й хүлеэгдэһэн айлшад мэтэ угтагдана. Олон янзын ...үдэлмэри хэдэг байһанайнгаа түлөө шефүүд нимэ ...эдэ хүртэнэ ха юм. Заводой коллектив 1973—1975 ...дай шефскэ туһаламжа хүргэхэ холын хараата ту...сэбёонхой. Энэ түсэбэй ёһоор Баргажанай аймагай ...ай, Хилганын колхозуудта, Хурамхаанай аймагай ...тын, Дэрээнэй совхозуудта, Ленинэй нэрэмжэтэ кол...о, Загарайн аймагай «Гигант» колхоздо шефскэ ехэ ...ламжа хүргэгдэнэ.

...лхоз, совхозуудта заһабариин-механическа бааза ...улха, мал ажалай, ороoһоной склад, тоог дээрэхи ...оньһожоруулха, барилга хэхэ, механизаторнуудай ...уудые бэлдэхэ, үбһэ, таряа хуряалгын, түл абал... халуун үедэ бодото туһаламжа хүргэхэ ажал түсэб ...араалагдана. Гадна станок, түхеэрэлгэ ажахынуудта ..., запасной частьнуудые бэлдэхэ, һургуули, клуб, ...дэй, медицинскэ эмхи зургаануудта ямар туһалам...хүргэгдэхэ байһаниинь эртээнһээ элирүүлэгдэжэ. ...б дотор оруулагдаһан байна. Заводой холын хараата ...ай ажахынууд танилсажа, шефскэ ямар хүдэлмэ...ямар болзор соо хэгдэхэ байһые мэдэдэг.

...оронд оо зүбшэн хэлсэһэн, эртээнһээ элирүүлэгдэһэн ...эрн хэхэдэ заводтошье, тэрэнэй шефтээ абаһан ...ынуудташье ашатай туһатай юм. Завод табан жэлэй ...ээ хойшо колхоз, совхозуудта горитой туһаламжа ...өө. Ганса нёдондо хамта дээрээ 98 мянган түхэри...ажал хэгдэһэн, 17 мянга гаран түхэригэй материал, ...румент, түхеэрэлгэ үгтэһэн байна. Барилга-хабсарал...ехэ хүдэлмэри байгша оной эхинһээ хэгдээ. Малай ...а гэрэлтүүлхэ түхеэрэлгэ тодхогдоһон, кранбалка ...ргагдаһан байна. Дулаасуулгын түхеэрэлгэ хабсарга...ньбэн заһабарилха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ ...хай.

...үдэлмэришэн анги хүдөө ажахын харюусалгатай ха...а шефтээ абаһан ажахынуудта бодото туһаламжа хүр...т. Ехэ үерэй болоһон энэ жэлдэ туһаламжань бүри ...рхой һайн, бүри ехэ байха ёһотой. Авиазаводой хү...эришэд колхоз, совхозуудта хоёр мянган тонно үбһэ ...эл бэлдэхээр хараална. Мүнөө заводой 300 гаран хү...эришэд үбһэ хуряалсажа, тэжээл бэлдэлсэжэ байна. ...энэр звенонууд болон хубааржа, энэ ажалаа дүүргэ... Хура бороогой ороод, үбһэ хуряалгые һаатуулхада. ...н һуунагүй, ондоо ажал хэлсэнэ. Хүдэлмэришэд ...байн, бусад техникэ заһабарилсаа, ороoһоной тоог бэл...сээ, силос даралсаа. Үерэй үедэ ниитын мал абарха ...ар сэгнэшэгүй туһаламжа хүргэһэн байна.

...эжээл бэлдэлгын үедэ промышленна предприятинуу... олон хүдэлмэришэд колхоз, совхозуудта ажаллажа, ... жэшээ харуулна. «Электромашина», «Теплоприбор» ...дуудай, ЛВРЗ-гэй хэдэн зуугаад хүдэлмэришэд ху...ай ажалшадтай хамта ниитын малые үбһэ тэжээлээр ...д хангаха гэжэ бага бэшэ оролдолго гаргажа байна. ...дөө эльгээгдэһэн хүдэлмэришэдэй олонхинь механиза...ай ажал, хүдөө ажахын техникэ һайн мэдэхэ юм.

...нэ хадаа олон коллективүүдэй хүдөө ажахыдаа ...ахэ ёһотой туһаламжада харюусалга, мэдэрэл ехэтэй...й хандадаг байһые гэршэлнэ. Тэдэнэр хүдөөгэй ажал...ай нягта холбоо барисаа байгуулжа, эрилтэ, хэрэг...ыень һайн мэдэдэг, хэрэгтэй сагта дары туһаламжа ...рэдэг байна.

...үдөө ажахые хүгжөөлгэ — бүгэдэ арадай хэрэг мүн. ...ромышленна нэгэшье коллектив энэ хэрэгэй хажуу тээ ...а ёһогүй. Тиимэһээ предприятинуудай хүтэлбэрилэг..., партийна организацинууд шефскэ туһаламжаа то...хой һайн, ашаг ехэтэй болгохо талаар хэмжээ абаха, ... хэрэгтэ бии байгаа дутагдалаа элирүүлэн зайсуулха ...атай.

...эжээл бэлдэлгэдэ, мүн ойрын сагта эхилхэ таряа ху...алгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаха, һайн бэлэдхэлтэй, ...рюусалга ехэтэй хүдэлмэришэдые хүдөө эльгээжэ, ...ыдынгөө туһа нэмэри оруулхань ехэ шухала. Хүдөө ...жахын харюусалгатай эдэ хаһада хэр хабаадалсаһанай ...эрээр хүдэлмэришэн ангиин мэдэрэл, харюусалга шал...даха байна ха юм.

ТАРЯАН—АРАДАЙ БАЯЛИГ

ДУТАГДАЛНУУДАА ДАРЫ УСАДХАХА

ШАЛГАЛТА ЮУ ХАРУУЛААБ?

Һаяхан бидэнэр Загарайн аймагай колхоз, совхозуудаар ябажа, тэндэхи ажахынуудай шэнэ ургаса хуряалгадаа хэр бэлдэжэ байһыень хаража үзөөбди. Юрэнхыдөө аймагай ажахынууд бэлэдхэлэй хүдэлмэри түгэсхөөгүй, таряа хуряаха, хадаха, сэбэрлэхэ техникээ бэлэн болгоогүй байһаар. Аймагай комбайнернуудай зүблөөн-семинар боложо үнгэрөө. Ажахынуудта ургаса хуряалгын түсэб, социалис мүрысөөнэй гурим тодорхойлогдожо, баталагдан абтажа байна.

XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоз таряа хуряалгада бусадһаа һайнаар бэлдэһэн байха юм. Колхозой механизаторнууд силосэй болон ороoһоной комбайнуудые, жаткануудые заһабарилжа, бэлэн болгоо тооной, ороoһо сэбэрлэхэ, хатааха машинанууд, таряанай тоогууд бусад ажахынуудайхиһаа дээрэ бэлдэгдээ. Байгша ондо колхоздо түрүүшынхеэ комбайнернуудай, механизаторнуудай ажалай түлөөһэнэй шэнэ гурим зохёогдожо, баталагдаһан байна. Тэрэнэй ёһоор, түрүүшын арбан хоногой нормо дүүргэһэн комбайнернуудай ажалай түлөөһэн саашадаа 30—60—100 процент хүрэтэр дээшэлхээр хараалагданхай. Колхозой механизаторнууд социалис уялгануудаа тодорхойлонхой. Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозой комбайнернууд болон таряашадай уряае халуунаар дэмжэжэ, ороoһото ургамалнуудайнгаа 80 процентые амяарлан хадаха, таряа хадалгаяа 8 үдэртэ, баал суглуулгаяа хүдэлмэриин 12 үдэртэ дүүргэхэ гэжэ шиидээ. Таряа хуряалгада оньһожоруулагдамал 3 бригада эмхидхэгдээ. Тэндэ 21 комбайн, хэдэн автомашина ажаллаха юм. Бригада бүхэндэ һолоомо суглуулха, һурилхэ, намарай паар хахалха тусхай звенонууд байгуулагдаа. Хуряалгын үедэ техническэ туһаламжа хүргэхэ зорилгоор гагнуури хэхэ агрегадтай 2 автомашина бэлдэгдэхэ, тэндэнь мастер-наладчигууд ажаллаха юм. Таряа зөөлгэдэ автомашинада шагтагалха 12 тэргэ хэрэглэгдэхэ байна.

Таряа хуряалгада Онохойн совхозой механизаторнууд муу бэшээр бэлдэнэ. Эндэ бии байгаа 26 комбайнай 25-ниинь заһабарилагданхай. Таряа хадаха ЖВН-6 түхэлэй 12 жатка бэлдэгдээ. Ороoһото ургамалнуудаа эдэнэр хүдэлмэриин 25 үдэртэ хуряажа дүүргэхэ байһанаа мэдүүлээ.

Гэхэтэй хамта, аймагай ажахынуудта ороoһо, хартаабха, силосэй ногоо хуряаха комбайнуудые заһабарилха, ороoһоной тоогуудые бэлдэхэ талаар олохон дутагдалнууд ушарһан байна. Олохон колхоз, совхозуудта комбайнууд мүнөө хүрэтэр комбайнёрнуудаар хүсэлдүүлэгдээдүй, хуряалгын түсэб, социалис мүрысөөнэй гурим бүхы ажахынуудта бэлэн болоогүй байһаар.

Илангаяа бирагүй байдал «Дружба» совхоздо үзэгдэнэ. Энэ ажахыда 10 комбайнайнь 3-ниинь заһабарилагдаагүй, силос хуряаха 3 комбайнай нэгэниинь лэ бэлэн болонхой. Эндэ ороoһо хадагалха складууд, ороoһо хатааха, сэбэрлэхэ машинанууд бэлэн бэшэ, цементлэгдэһэн шала дутамаг. Иимэ байдалые совхозой машиннотракторна мастерскойе даагша Б. С. Иролтуев элдэб запасной частьнуудай дутамаг байһаар шалтагаална. Тэд бодото байдалые шалгаад үзэхэдэ, тад ондоо шалтагаанууд элирнэ. Олохон юумэнь ажалай эмхидхэлэй һулаһаа, хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй саг соонь хэмжээ абаагүй дээрэһээ болоно. Жэшээнь, комбайн бүхэнние комбайнернууд өөһэдөө заһабарилдаг гуримтай. Мүнөө эндэ 3 комбайнер дуталдана. Тиимэһээ тэдэнэрэй машинанууд заһабарилагдаагүй байна бшуу. Силос хуряаха комбайнуудай һэрбээ тармуурнуудта хэхэ юрын хабтагайнууд байхагүй. Тэрэнһээ боложо, комбайнууд заһабарилгаһаа гаранагүй. Ороoһо хатааха түхеэрэлгын пеэшэниинь шаташаһан дээрэһээ хүдэлгэхэ аргагүй. Тэрэ пеэшэнгэй орондо табигдахаар ТГ-2,5 түхэлэй теплогенератор абтаһан аад, мүнөө хүрэтэр тодхогдоногүй. Ороoһо хадагалха складууд заһабарилагдаадүй, оройгоороо соорхой, уһа гоожодог. Таряа обоолхо һарабшанууд доро минеральна үтэгжүүлгэ обоо хүбөө хаяатай. Шэнэ ургасын таряа хуряаха хэрэгтэ иимэ газар нобшоор бэлдэхэ гээшэ хойшодоо ехэ аюултай гэжэ һанагдана.

— Ороoһо хатааха түхеэрэлгэгүй, цементлэгдэһэн шалагүйгөөр таряагаа миин гутааха болонобди, — гэжэ эндэхи тоогые даагша Е. Я. Пахомова мэдүүлбэ.

Тэрээнэй һанаагаа зобохонь буруу бэшэ. Цементлэгдэһэн шала үргэдхэхэ хүдэлмэри һая захалаа, шулуу шорой зөөжэ эхилээ. Теэд ажалайнь эмхидхэлые харахада, ехэл унжагайрха хэбэртэй. Тиимэһээ совхозой дирекци, главна агроном Н. А. Ерофеев гэгшэд ургаса хуряалгада бэлдэхэ шухала хүдэлмэриие өөһэдынгөө гарта абажа, тэрэниие түргэнөөр дүүргэхэ уялгатай.

Мүн энэ талаар тус совхозтой хүршэ байдаг Эрхирэгэй совхоздо олон дутагдалнууд үзэгдэнэ. Эндэхи 13 комбайнай миил 8-ниинь бэлэн болоо тоотой. Хоёр жатка заһабарилагдаадүй байһаар. Комбайнуудынь гол түлэб комбайнернуудай дутамаг, запчастьнуудай хомор байһан дээрэһээ бэлэн болгогдоногүй. Зүгөөр энэ совхоздо комбайн бүхэндэ нилээд ехэ — 270 гектар таряа хуряаха даабари хүртэнэ.

Энэ ажахыда ябаха үедөө нэгэ гайхалтай ушартай дайралдаһан байнабди. Совхозой хүтэлбэрилэгшэд, тодорхойлбол, директор нүхэр Сониев гурбан жэлэй урда тээ абтаад, мүнөө хүрэтэр тодхогдоогүй хэбтэһэн СЗПБ-20 түхэлэй ороoһо хатааха түхеэрэлгые хэнэй зөөри байһыень мэдээгүй байшоо. Элирүүлэн гэхэдэ, тэрэнь совхозой сушилка байшоо.

Ургаса хуряалгада, мүн Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозойхид хангалтагүйгөөр бэлдэнэ. Тус ажахыда комбайнуудайнь дүрбэнэй нэгэ хубинь заһабарилагдаагүй байна. Комбайнуудайнь хахадынь ороoһо гоожохогүйгөөр бүглэхэ түхеэрэлгэнүүдээр хангагданагүй. Комбайнуудта аккумуляторнууд дуталдана. Жаткануудай гурбанайнь нэгэ хуби хуряалгада бэлэн болоодүй.

Энэ колхозой түбэй тоог дээрэ хүрэхэдэ, угаашье бирагүй байдал үзэгдөө. Нёдондо тодхогдоһон ороoһо хатааха КЗС-10Б түхэлэй комплекс харууһа муутай байһан дээрэһээ шорой шохойдо дарагдажа, зарим хубинь уһан соо хэбтэжэ байһаар. Тиигэжэ тэрэниие заһабарилгада үлүү гаргаша хэгдэхэ баатай болонхой. Мүн эндэ ороoһо сэбэрлэхэ ОС-4,5 түхэлэй машина сэбэрлэгдээшьегүй, заһабарилагдаашьегүй байһаар. Эндэхи тоогой талмай элдэб модо шулуугаар обоо хүбөө дарагданхай, тэрэнэй захаар ургаһан буртаг ногоон хүсэд үгы хэгдээгүй байна. Тоогые даагша Г. Д. Дондуков өөрынгөө уялгануудта харюусалгагүйгөөр хандана гэжэ сэхэ хэлэлтэй. Колхозой хүтэлбэрилэгшэд энэ тоогые бэлэн болгохо талаар яаралтай хэмжээ абаха бээз гэжэ найдагдана.

Иимэрхүү дутагдалнууд тэрэшэлэн «Гигант» колхоздо ушарба. Эндэхи түбэй тоог мүнөө түрэтэр сэбэрлэгдээгүй, складуудтань дезинфекци хэгдээгүй, элдэб хоро эндэ тэндэ хаяатай, минеральна үтэгжүүлгэнүүд обоолоотой хэбтэнэ. Складуудынь, амбаарнуудынь хуушаржа, оройнь унашанхай харагдана. Ороoһо сэбэрлэхэ, тэрэниие хатааха машинанууд һаял заһабарилагдажа байна. Мүн эндэ комбайнуудые заһабарилга нобшоорһоор. Колхозой хоёрдохи отделенидэ бии байгаа 9 комбайнай 5-ниинь бэлэн болонхой. Комбайнуудта полотнонууд дуталдана. Хартаабха хуряаха 2 комбайн заһабарилагдажа эхилээдүй. Ороoһо хадагалха складуудынь сагаадагдаашьегүй, дезинфекци хэгдээшьегүй байһаар.

Ороoһо сэбэрлэхэ, хатааха, тэрэниие хадагалха түхеэрэлгэнүүдые, байрануудые бэлдэхэ талаар Онохойн совхоздошье дутагдалнууд олон үзэгдөө. Ажахын ороoһо хатааха 2 сушилкань бэлэн бэшэ. Ороoһо сэбэрлэхэ дүрбэн машинада электрокабель байхагүй. Ороoһо хадагалха байрануудынь заһагданагүй, хушалтань соорхой, складууд соо хоро хэдэг баанханууд эндэ тэндэ хаяатай. Цементлэгдэһэн шала тон бага.

— Складуудые шэнээр бариха, заһабарилха тухай хэншье анхарал табинагүй. Хура борооной үедэ оройһоонь гоожодог, — гэжэ эндэхи Үнэгэтэй тосхоной тоогые даагша Н. Е. Пахомова сэхэ хэлэбэ. — Нёдондо энээнэйл ушар шалтагаанһаа тоог дээрэ асарагдаһан таряанай 10 процентнь гутаагдаа һэн. Мүнөө жэлдэ бүришье бэрхэшээлтэй байдал тохёолдохоёо байна.

Зүб лэ даа. Аймагай ажахынуудта таряан жэгдэ бэшээр эдеэшэнэ. Тиимэһээ тэрэниие саг соонь сэбэрлэхэ, хатааха ехэ хүдэлмэри хэрэгтэй болоно. Теэд колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, агрономуудай һанаа амар һуудагынь гайхалтай. Ороoһо тарян гээшэ арад зоной баялиг. Тэрэниие гутаажа болохогүй. Партиин районно комитет, ажалшадай депутадуудай аймагай Соведэй гүйсэдком, тэрэнэй хүдөө ажахын управлени энэ шалгалтын дохёонуудһаа зохихо тобшолол хэжэ, ургаса хуряалгада бии байгаа дутагдалнуудые дары усадхаха хэмжээ абаха ушартай.

Шалгалтада хабаадагшад:
К. БАБУШКИН, арадай хиналтын областной комитедэй инспектор;
Ч. МИТУПОВ, хүдөө ажахын министерствын ахалагша агроном;
Э. ШАЛАЕВ, республикын совхозуудай нэгэдэлэй ахалагша агроном;
А. ЕФРЕМОВ, «Правда Бурятии» газетын тусхай корр;
Б. ГЫЛЫКОВ, «Буряад үнэн» газетын тусхай корр.

А. Н. КОСЫГИН ЦАР-ай ПРЕЗИДЕНТ Ж-Б. БОКАССАТАЙ УУЛЗАБА

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй уряалаар Советскэ Союзда амархаяа ерэһэн, Центрально-Африканска Республикын Президент, правительствын толгойлогшо Ж-Б. Бокассатай августын 23-да уулзаа.

Хоёр ороной хоорондын харилсаанда хабаатай олон асуудал хани ёһоной оршон байдалда зүбшэн хэлсэгдэһэн, тэрэшэлэн хоёр талые һонирхуулдаг уласхоорондын шухала асуудалнуудаар һанал бодолоо мэдэлсэһэн байна. Социальна ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй хоорондын амгалан ёһоной харилсаае бэхижүүлхэ, эб найрамдал батадхаха хэрэгтэ гүрэнүүдэй иимэ харилсаа холбооной ехэ удха шанартай байһаниинь онсолон тэмдэглэгдээ. Эдэ гол ёһонуудые сахин баримталһанай үндэһөөр уласхоорондын харилсаанда туйлагдажа байгаа таарамжатай хубилалтанууд бүхы арадуудай аша туһада харюусана гэһэн һанамжа хоёр талаһаа хэлэгдээ.

Президент Бокасса албанай хэрэгээр Центрально-Африканска Республикада ошохыень СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгиниие уриба. Уряалынь хүндэтэйгөөр зүбшөөгдэн абтаа.

* * *

Энэл үдэр СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин Центрально-Африканска Республикын Президент, правительствын толгойлогшо Жан-Бедэль Бокассын хүндэлэлдэ Кремлиин Ехэ ордон соо сайлалга хэбэ.

Сайлалгын үедэ А. Н. Косыгин, Ж-Б. Бокасса хани ёһоной үгэнүүдые хэлээ. 1970 ондо Ж-Б. Бокассын албанай хэрэгээр СССР-тэ ерээд ошоһонһоо хойшо үнгэрһэн үе соо Советскэ Союз ЦАР хоёрой хоорондын харилсаан улам саашадаа хүгжөөгдөө гэжэ хананганаар тэмдэглэбэд. Тэгшэ эрхэ, сүлөөтэ, бэеэ дааһан байдалаа хүндэлэлсэлгэ, дотоодынгоо хэрэгүүдтэ хамааралсадаггүй ушар, тэрэшэлэн империализмда, колониализмда, шэнэ түхэлэй колониализмда, расизмда эсэргүү тэмсэлэй талаар адли уг зорилгонуудтай байһан ябадал энэ харилсаанай үндэһэ һуури болонхой. Эб найрамдал, уласхоорондын аюулгүй байдал хангаха, колониализм ба расизмые эсэслэн усадхаха ябуулгануудтай холбоотой уласхоорондын тон шухала асуудалнуудаар СССР ЦАР хоёрой баримталдаг хараа бодолнууд тудалдадаг гү, али дүтэ байна гэжэ тусхайлан тэмдэглэгдээ.

Центрально-Африканска Республикын Президент албанай хэрэгээр Советскэ Союзда ерэһэн ушар хоёр ороной харилсаанай хани ёһоной байһые гэршэлнэ.

(ТАСС).

И. Г. Маурер Москва ерэбэ

РКП-гэй ЦК-гай Гүйсэдкомой ба Саг үргэлжын президиумэй гэшүүн, Румыниин Социалис Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ И. Г. Маурер албанай хэрэгээр августын 23-да Бухарестһээ Москва ерээ. Тэрээнтэй хамта РКП-гэй ЦК-гай Гүйсэдкомой ба Саг үргэлжын комитедэй гэшүүн, СРР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо М. Мэнеску болон бусад тушаалтад Москва ерэлсэбэ.

СРР-эй ба СССР-эй гүрэнэй тугуудай хиидхэгдэһэн Внуковска аэродром дээрэ румын нүхэдые КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Н. К. Байбаков, СССР-эй Министрнүүдэй орлогшонор Н. П. Быков, Н. Н. Родионов, СССР-эй Госпланай түрүүлэгшын орлогшо Н. Н. Иноземцев болон бусад тушаалтад угтаа.

СРР-һээ Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд Г. Бадрус угталсаба.

(ТАСС).

РЕПОРТАЖ

ХУРАТАЙ, БОРООТОЙШЬЕ ҺААНЬ...

Баруун Ботолло ерэхэдэмнай, үбһэшэд бултадаа ажалдаа гаранхай байгаа бэлэй. Эндэ гэр бүлөөрөө арба гаран жэлдэ хони харууһалдаг Цыдып Эрхитуевич Ринчиновэй звено хүдэлдэг юм. Жэл бүри хонишон үбһэ хуряалгын эхилхэдэ үбэлжөөнэйнгөө бууса звеногоогоо сабшадаг заншалтай. Мүнөө жэлдэ энэ заншалаа тэрэ мартаагүй. Үбһэ хуряалгын эхеэр нүхэр Ринчиновтэй уулзахадамнай зэр зэмсэг суглуулжа ябаа һэн.

Газаа бүрхэг. Һаянай тиимэ ехэ хура бороо орооогүйшье һаа, огторгой сэлмэжэ ядана. Мүнөө жэлдэ бүхэли зундаа хура бороо адхараа гэхэдэ алдуу болохогүй. Хэды тиигэбэшье һаань, Баруун Ботоллын үбһэшэд нилээд ехэ ажал бүтээгээ.

Үбһэ хуряалгын эхилхэдэ ехэ хура бороотой байһан. Эндэхи үбһэшэд энэ хура бороо соогуур сабшаһан үбһэеэ хонидой байра соо хатаахые оролдоһон байна.

Манай урдаһаа морин косилка хүрэжэ ерэбэ. Үдхэн тунга ногоон косилкын шүдэнүүдтэ сабшагдан нэгэ жэгдээр унана. Морин косилкада пенсионер Иван Прокопьевич Ларионов һуудаг. Энэ нүхэрнай гушаад жэлдэ ниитын адуун һүрэг үбэл нажаргүй харууһалһан намтартай. Косилкашанһаа ажал хүдэлмэри тухайнь асуухадамнай:

— Мүнөө жэлдэ ногоон хэзээ хэзээнэйхиһээ һайн. Гансал набтар газартай сабшалан үертэ абтаа. Хура бороон ехэ һаад ушаруулаа, — гэжэ буряадаар хэлээ һэн.

Звеногойхид эбтэй эстэйгээр ажалладаг. Эндэ Александр Ринчинов һүри сомодог. Тэрэ нэгэ бухалые нэгэ хэды асалаад, сомоо дээрэ хаяжа шададаг. Тиихэдэ Виталий Саланов морин тармуураар үбһэ тармана. Витя ажалдаа харюусалгатайгаар хандана. Юуб гэхэдэ, бороогой орохоһоо урид хатааһан үбһэ суглуулжа үрдихэ тон шухала ха юм.

Валерий Батуев мүнөө жэлдэ наймадахи класста һураха. Валера бухал табихадаашье, һүри сомоходоошье, гар хажуураар сабшахадаашье хүнэй хойно орódоггүй.

Хойто хадын оройгоор хара үүлэдэй бөөгнэрхэ бүри бригада бүри эршэтэй ажаллана. Александр Ринчинов хүбүүдэй шэрэжэ асарһан бухалнуудые түргэ түргэн асална! Тэрээндэ студент Дамба Очиров туһална.

Звеногой олохон гэшүүд бухал табинад. Эндэ Валерий Батуев, Сэндэма Ринчинова, Сэсэг Ринчинова, Михаил Шахтаханов гэгшэд хүдэлнэ. Сомоо дээрэ Цыпилма Рабжинова гаранхай. Тогоошон эхэнэр сомоо нюруулна гээшэ aаб даа. Звеньевой Цыдып Эрхитуевич эндэ ажалаа эмхидхэнэ, бухалша хүбүүдтэ туһална.

Уданшьегүй огторгой бүрхэжэ, бүрүүл болоходол гээд, бороогой түрүүшын дуһалнууд унаба. Энэ үдэр үбһэшэд хоёр һүри бодхоогоо бэлэй.

— Һүринүүдээ нарихаар сомонобди. Юуб гэхэдэ, сомоодо ороһон шиигтэй үбһэн һүридөө хатана бшуу, — гэжэ Александр хэлээ бэлэй.

Звеногой тогоошон эхэнэр Цыпилма Рабжинова тухай нэгэ хэды үгэ хэлэмээр. Энэ нүхэрнай хорёод жэлдэ хони харууһална. Мүнөө Цыпилма Рабжинова гэр бүлөөрөө Цыдып Эрхитуевичай отарада хүдэлдэг.

Баруун Ботоллын үбһэшэдэй ажал хэрэг яһала һайн. Мүнөө тэдэнэр найман һүри бодхоожо, совхоз дотороо түрүү һууринда гаража, эрье хонин шанда хүртэнхэй. Иигэжэ эндэхи хонишод 600 гаран центнер үбһэ энэ хүшэр хүндэ сагта бэлдэбэ бшуу.

Звеногой гэшүүд уһанай татахада үертэ абтаһан сабшалангаа хуряаха зорилго табяад, эршэтэй ажаллана.

Г. РАДНАЕВ.
Хурамхаанай аймагай, Дэрээнэй совхоз.

...Сэлэнгын аймагай Ле...нэй нэрэмжэтэ колхоз... 8 комбайн силос саб...на. Тус колхозой меха...заторнууд силос дара... эхилһээр арбаад хо...жо байна. Түхэм гэжэ ...сагта механизаторнууд ... Бур АССР-эй габьяата ...ханизатор Павел Пет...вич Федотов, «Улаан ...гай» орденто Леонид ...хайлович Афанасьев ...гшэд — хүдэлнэ. Тэдэ...эр халаанайнгаа нормо ...оло үлүүлэн дүүргэнэ.

...ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П. П. ...едотов Л. М. Афана...сьев хоёрой агрегат си...лос сабшажа ябана.

... БАЛДУЕВАЙ фото.

ПАРТИЙНА БИЛЕТ УЯЛГАЛНА

НҮЛӨӨЛХЫ ҮҮРГЭНЬ УЛАМ ҮРГЭДЭНЭ

Партийна документнүүдые һэлгэлгэ. Эмхидхэлэй ба политическэ удха шанартай энэ хэмжээ ябуулгые партийна организацинууд ехэ бэлэдхэлтэйгээр угтаа һэн. Парти доторой хүдэлмэриие улам һайжаруулха, коммунистнуудай эдэбхи үүсхэл хүгжөөхэ, партийна журам бэхижүүлхэ талаар горитой хүдэлмэри район дотор ябуулагдаа. Тэрэнэй зэргээр партийна эхин болон цехүүдэй олонхи организацинууд коммунистнуудай хамтын суглаае бэлэдхэл һайнтайгаар, эмхитэйгээр үнгэргэдэг болоо, суглаан дээрэ зүбшэгдэдэг асуудалнуудай удхань гүнзэгырөө.

Коммунистнуудай дүүргэдэг партийна даабари тушаа анхарал онсо хандуулагдана. Энэ хэрэг яһала гуримшуулагдаа. Эрдэм һургуулииень, дүй дүршэлыень, нэрэ зэргыень харада абажа, коммунист бүхэндэ таатай зохид даабари үгтэнхэй. Тиихэтээ хамта даабариин дүүргэлтын хойноһоо хиналта шангадхагдаа. Эдэбхи хэшээлгүй, журам һулатай, партиин зэмэ тохуулһан хүнүүдтэй тус бүритэйнь хөөрэлдэһэн, али болохо хэмжээн абтаһан байна. Партийна суглаан дээрэ, партбюрогой заседани дээрэ коммунистнуудай тоосоо зүбшэхэ, мэдээсэл дуулаха хэмжээн ехэ туһатай зүйл болоно. Үнгэрһэн хахад жэлэй туршада район соо 450 шахуу коммунистнууд нүхэдэйнгөө үмэнэ тоосоо барьа.

Эдэ мэтын хэмжээнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар коммунистнуудай харюусалга дээшэлүүлхэ, журам шангадхаха, ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадуулха арга улам нарижуулагдаһан зэргэтэй. Партийна документнүүдые һэлгэлгэдэ бэлэдхэлэй ябажа байха, мүн һэлгэлгынше үедэ коммунистнуудай һуралсал һайжаруулха, үзэл бодолой талаар хатуужанги байха асуудалнууд парткомуудай, партийна эхин организацинуудай үдэр бүриин анхаралда байгаа, байһааршье aаб даа.

Партиин зэргые бэхижүүлгэ хадаа эгээл шухала, ехэ удха шанартай хэрэг. Тиимэһээ КПСС-эй райком, партийна организацинууд түрүү хүдэлмэришэдые, эдэбхитэй комсомолшуудые олоной дундаһаа шэлэн оложо, партиин зэргэдэ жагсааха гэжэ яһала оролдоо. Энэ жэлэй үнгэрһэн долоо һарын туршада партида абтагшадай 72,8 процентнь хүдэлмэришэд болоно. Харин тиихэдэ ЛВРЗ-гэй парткомойхи бүри дээгүүр гэхэ гү, али 78,4 процент. Партиин гэшүүдтэ кандидадаар абтагшадай хахадһаа үлүүнь ВЛКСМ-эй гэшүүд.

Гэхэтэй хамта КПСС-эй XXIV съездын, партиин ЦК-гай майн (1972 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые хүтэлбэри болгон, партиин гэшүүн болон гэшүүндэ кандидат бүхэндэ эрилтэ ехэтэйгээр хандадаг болообди. Коммунистын үндэр нэрэ зэргые тоодоггүй, партийна журам сахидаггүй, эдэбхигүй, һэшхэл дундатай коммунистнуудые партиин зэргэдэ байлгалтай гү гэһэн асуудал эрид шууд табигдадаг болоо.

Партийна документнүүдые һэлгэлгэдэ бэлэдхэл хэжэ байһан сагта ябуулагдаһан эмхидхэлэй ба политическэ хүдэлмэри коммунистнуудай үйлэдбэриин болон ниитын ажал ябуулгые эдэбхижүүлээ. Энэ хугасаада район дотор али олон үүсхэл дэлгэрээ. Тэдэнэй манлайда коммунистнууд жагсана. Жэшээнь, «Теплоприбор» заводой коммунистнууд Д. Л. Разуваев, А. Н. Плюснин гэгшэд табан жэлэй шиидхэхы удха шанартай гурбадахи жэлэй даабариие болзорһоонь урид дүүргэхэ гэһэн үүсхэл гаргаа һэн. Ашаанай автотранспортын 1-дэхи предприятиин жолоошон В. П. Потеряхин 1973 оной даабариие болзорһоонь урид бэелүүлхэ, Буряадай АССР-эй 50 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтаха зорилгоор социалис уялга абаад, республикын транспортна управлениин бүхы жолоошодые уриһан юм. Локомотивна депогой машинистнүүдэй дунда сүүдхэ соо 1000 километр гаталха гэһэн хүдэлөөн улам үргэдэнэ.

Иимэ оршон байдалда партийна документнүүдые һэлгэлгэ манай райондо эхилээ һэн. Энэ шухала хэмжээ ябуулгада Улаан-Үдын прибор бүтээлгын заводой партийна организаци эхи табиһан байха. Эндэ бэлэдхэлынь һайн байгаа. Энэ асуудал партийна суглаануудай дээрэ нэгэтэ бэшэ зүбшэгдэһэн, партийна хүдэлмэридэ тохёолдоһон дутуу дунда зүйлнүүдые усадхаха талаар эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулагдаһан. Партийна организацияа бэхижүүлхэ гэжэ горитой оролдоо. Энэ жэлэй түрүүшын 6 һарын туршада КПСС-эй гэшүүндэ кандидадаар 21 хүн абтаа. Тэдэнэй 16 хүниинь хүдэлмэришэн, 76 процентнь комсомолой гэшүүд һэн.

Үйлэдбэри дээрээ түрүү зэргэдэ ябаха, ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадаха гэһэн эрилтэ аша үрэ һайнтайгаар бэелүүлэгдэнэ. 1972 ондо туйлагдаһан ажалай эгээл ехэ бүтээсые энэ шиидхэхы жэлдэ хүн бүхэнэй хэрэг болгохо гэһэн үүсхэл коммунист В. Е. Красновой хүтэлбэрилдэг токарьнууд гаргаа һэн. Энэ үүсхэлые КПСС-эй райкомой бюро һайшаан дэмжээ. Тус заводой коммунистнуудай 60 шахуу процентнь коммунис ажалай ударник гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй, урлан нарижуулгада, техническэ дэбжэлтэ хүгжөөхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Партиин гэшүүд технолог Ф. Н. Булгаев, токарь Г. Н. Ерофеев, нормировщик В. И. Артищева, ахалагша технолог А. В. Саранин болон бусадай ажал хэрэг магтаалда хүртэнэ.

Заводой коллектив байгша оной түрүүшын хахадай үйлэдбэриин даабариие амжалтатайгаар бэелүүлээ. Продукци саашань дамжуулан худалдаха түсэбөө 104.6 процент, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбөө 101 процент дүүргэһэн байна бшуу. Энэ коллектив хоёрдохи кварталай дүнгөөр район болон город соогоо нэгэдэхи һуури эзэлээ һэн. Энэ амжалтада заводой коммунистнуудай оруулһан хубита нилээд ехэ.

Заводой партийна организаци коммунистнуудай документнүүдые һэлгэхэ хүдэлмэриие эмхи гуримтайгаар, тодорхойлогдоһон болзор соонь дүүргэһэн байна.

Партийна документнүүдые һэлгэлгэ үргэлжэлһөөр. Эгээ мүнөө үедэ районой 3000 гаран коммунистнууд Ленин багшын дүрэ зурагтай партийна шэнэ билет абаад байна. «Теплоприбор» заводой, Улаан-Үдын ТЭЦ-эй, «Бурятэнергын» районно управлениин, «Бурятцелинстрой» трестын, түмэр замай транспортын техникумэй болон бусад хэдэн томо томо партийна организацинуудта энэ хүдэлмэри дүүрэнтээ. Авиационно ба локомотив-вагон заһабарилгын заводуудай цехүүдэй хэдэ хэдэн парторганизацинууд мүн лэ энэ хүдэлмэриин хойно гараад байна.

Партийна документнүүдые һэлгэлгын боложо байха үедэ коммунист бүхэнтэй хөөрэлдөөн болоо. Хөөрэлдөөнэй үедэ коммунистнууд өөһэдынгөө һанажа ябаһан юумые хэлэнэ, ажаглалта хинэ, дурадхал оруулна, партийна, совет органуудай, партийна организациин, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй ажал ябуулгадахи дутагдалнуудые шүүмжэлэн элирхэйлнэ.

Жэшээнь, прибор бүтээлгын заводой коммунистнууд Б. З. Котецкий, В. И. Торгашев гэгшэд коллективэй дунда ябуулагдадаг хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин үшөөл һула байһан тушаа, архиншадтай ярид шангаар тэмсэхэ шухала тушаа һанамжаяа хөөрэлдэхэ үедөө дурдаа һэн. Заводой зарим хүтэлбэрилэгшэдэй, түбхын түрүүдэ цехэй начальник Н. А. Кошелевагай хүдэлмэрилэгшэдтээ ехэ хэрэзгыгээр, албан хойрогоор хандадаг байһыень мэдээсээ. Мүн зарим нүхэд суглаа хүдэлдэг зарим коммунистнуудайнгаа алдуу эндүүень, таагүй ябадалые хэлэжэ үгэнэ. Зүб aаб даа. Муу журамтай, залхуу, ниитын хүдэлмэридэ хабаадалсадаггүй коммунистнууд зарим коллективүүдтэ бии ха юм даа. Тэдэнээ заһаха, зүб замдань оруулха, коммунист нэрээ хүндэлдэг болгохо гэжэ һанаагаа зободогынь эндэ харагдана бшуу.

Хөөрэлдөөнэй болоходо коммунист ганса дутагдалнууд тушаагаа дурдана бэшэ. Олонхи ушарта өөрөө саашадаа яажа хүдэлжэ байһанаа, коммунист үндэр нэрэ зэргэеэ дээрэ үргэжэ, түрүү зэргэдэ ябаха байһанаа элирхэйлнэ, шэнэ уялга абана. Энэ коммунистын өөрсэ шэнжэ, шанар, һэшхэл ехэтэ бодол, гүн эрмэлзэл болоно гээшэ.

Партийна документнүүдые һэлгэлгэ хадаа партийна эхин организацинуудай дайшалхы шэнжэ шанарые улам дээшэлүүлхэ, коммунистнуудай харюусалга шангадхаха гүн удхатай хэмжээ ябуулга болоно. Энээнтэй хамта ажал ябуулгадамнай дутуу дунданууд огто ушарнагүй гэжэ хэлэжэ яажа болохоб. Дутагдалнууд үшөөл олон үзэгдэнэ. Ушар иимэһээ КПСС-эй райкомой ээлжээтэ пленум дээрэ партийна организацинуудай ябуулдаг эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэриие улам һайжаруулха тухай асуудал зүбшэгдөө. Энэ ушар саашанхи ажалдамнай урагшатай һайнаар нүлөөлхэ байһаниинь дамжаггүй.

А. НАСЫРОВ.
КПСС-эй Железнодорожно райкомой эмхидхэлэй таһагые даагша.

Улаан-Үдын авто[...] портна пассажирска [...] хи предприятиин [...] тив байгша оной хо[...] кварталда эрхим һа[...] хүдэлжэ, социалис [...] сөөндэ илажа гараһан [...]. Тиигэжэ тус коллекти[...] ряадан транспортна упр[...] ниин дамжуулгын [...] тугта хүртэнхэй.

Энэ предприятиин кол[...] тивтэ ажалша бэрхэ хү[...] хүдэлдэг. Тэдэнэй тоод[...] бадахи разрядай сл[...] коммунис ажалай уд[...] Василий Иванович Мер[...] ороно. Василий Иван[...] автотранспортна нэг[...] предприяти түрэл шэн[...] лошонхой. Юуб гэхэдэ, [...] хэр Мергинев эндэ 193[...]һоо хойшо хүдэлжэ ба[...] юм. Үнинэй слесарь кол[...] тив соогоо хүндэтэй. Х[...] найнгаа нормые ходо [...] лэн дүүргэдэг, оролдо[...] гоор ажаллажа, бусадт[...] гэр жэшээ харуулдаг. [...] лий Иванович пенсидэ [...] һаар табан жэл болоо. [...] шье түрэл коллективт[...] дэлһэн лэ зандаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: таба[...] классай слесарь, ком[...] ажалай ударник В. И. [...] гинев.

С. БАЛДУЕВАЙ фо[...]

СОЮЗНА РЕСПУБЛИКАНУУДҺАА МЭДЭЭСЭНЭ

ЛИТВА:

ШУХАЛА НӨӨСЭ

Кабелиин зүйлнүүдэй ВЛКСМ-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ Паневежскэ заводто юһэдэхи табан жэлэй эхинһээ ажалай бүтээсэ 25 процентээр дээшэлээ. Ажалай иимэ үрэ дүн энэ жэлэй һүүл багаар туйлагдахаар хараалагдаһан байгаа.

Шаажан гүйлгэдэг цехэй коллектив илангаяа бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, бэлэн продукциин складта халаан соогоо 60 мянган метр кабель үгэнэ. Энэнь түсэбөөр хараалагдаһанһаа табанай нэгэ хубяар ехэ болоно. Эндэхи ухаалан зохёогшодой оролдосын ашаар иимэ амжалта туйлагдаа гээшэ. Жэшээнь, тэдэнэр лак түрхихэ шэнэ түхеэрэлгэ зохёон хэрэглэһэн байна. Үнэтэй сэнтэй материал алмагдаһаа гадна, ажалайнь эрхэ байдал гад ондоо, һайн болоо.

Һүүлэй табан жэлэй туршада ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар заводто продукци ехээр гаргагдадаг болоһон байна. Жэлэй эхинһээ хойшо элдэб диаметртэй 370 тонно кабель түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилэгдөө. Табан жэлэй шиидхэхы гурбадахи жэлэй үлэһэн һарануудай туршада завод 350 мянган түхэригэй продукци түсэбһөө гадуур үгэхэ юм.

УЗБЕКИСТАН:

ХЛОПОГОЙ, ХҮГЖЭМЭЙ ХИЗААР

Карши хотодо нээгдэһэн хүгжэмэй училищи Узбекистанай иимэрхүү түхэлэй арбан нэгэдэхи һуралсалай газар болоно. Ерээдүйн пианистнууд, дуушад, дирижернууд сентябрьһаа эндэ һуража эхилхэнь. Тэдэнэр Каршин талын шэнэ поселогуудай клубууд, арадай театрнууд, пионернүүдэй байшангуудта хүдэлхэ мэргэжэлтэд болохо. Энэ хизаар юһэдэхи табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанай ёһоор хлопок ургуулгын томо бааза болохо юм.

Каршин тала үндэр соёл культуратай хизаар боложо байнхай. Хооһон талада бодоһон Талимарджан хотын соёлой байшан республикын гоё һайхан байшангуудай нэгэн болоно. Хэдэн жэлэй саада тээ Каршин шэнэ газар дээрэ түрүүшын библиотекэ нээгдээ һэн. Харин мүнөө арбан дүрбэн библиотекэ эндэ бии болоо гэхэ гү, али тосхон бүхэн хоёр-хоёр библиотекэтэй болоо.

Ойрын жэлнүүдтэ Каршин талада шэнэ гурбан хото бодхоогдохонь.

ТАСС-ай корр.

Үбһэ хуряалгада шалгарагшад

УКРАИНЫН МИЛЛИАРД

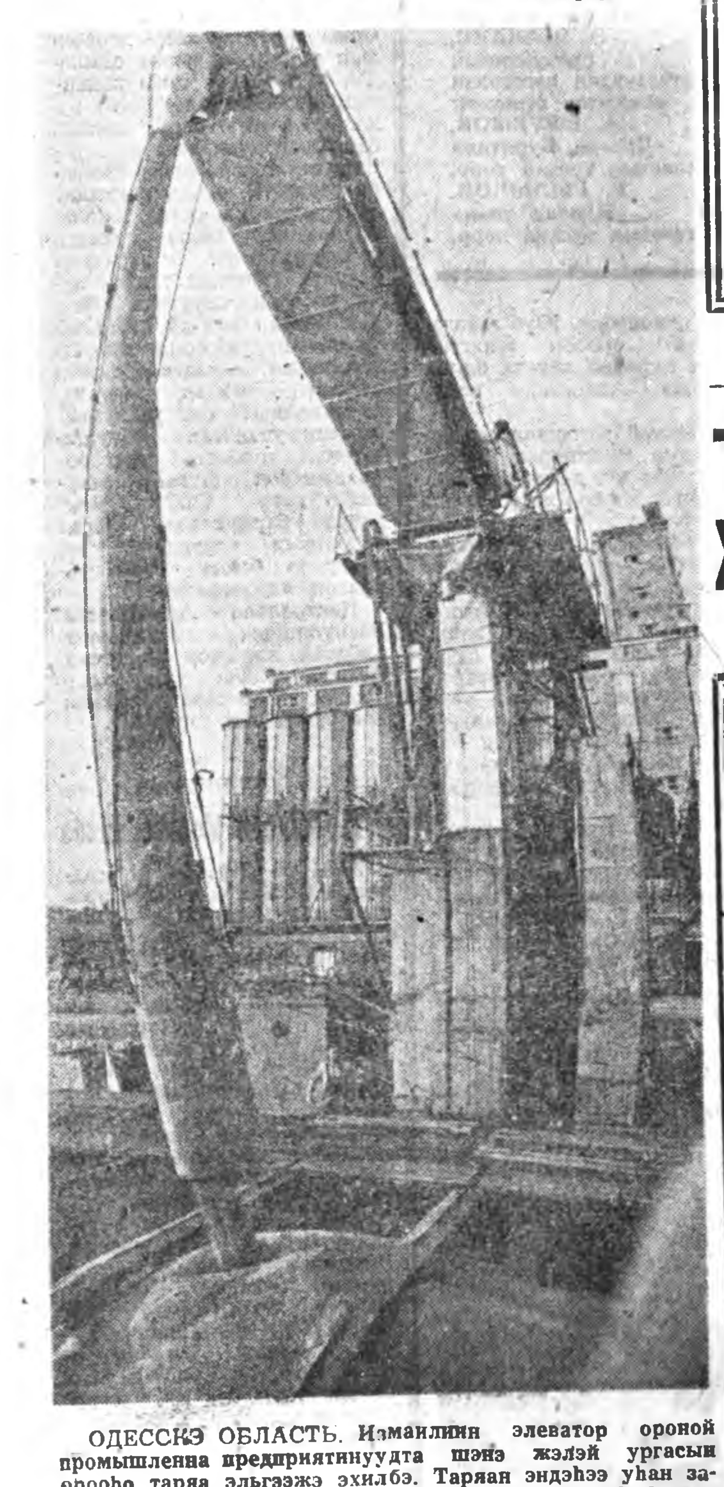

ОДЕССКЭ ОБЛАСТЬ. Измаилиин элеватор ороной промышленна предприятинуудта шэнэ жэлэй ургасын ороoһо таряа эльгээжэ эхилбэ. Таряан эндэһээ уһан замаар абаашагдана. Энэ жэлдэ элеватор дээрэ ороoһо таряа судна, баржануудта ашаха шэнэ линии түхеэрэгдээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: таряа ашалга.

ТАСС-ай фотохронико.

Үдэр хоногой үнгэрхэ тума ороoһо тарянай ургаса хадажа, хуряажа эхилхэ саг улам ойртожо байна. Мэнэ һаяхан хүб хүхэ байһан таряан энээгүүр тэрээгүүрээ шарлан һагад, халюуран харагдадаг болоо.

Байгша ондо Украинын таряашадай үүсхэл уряалые һайшаан дэмжэжэ, һаяшаг Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозойхид тарягаа түрүүлэй түрүү онол аргануудые бодомжотой зүбөөр хэрэглэн, бүхы оньһон техникэеэ эрхим һайнаар заһабарилаад байһан газартал амжалта туйлагдаха байна.

Энэ статья дотор тарянай ургасые ямар болзорто хадаа, хуряагаа һаа, ороoһон гээлтэдэ орохогүйб гэжэ хэдэн ажаглалта хэхэ һанаатайб. Юуб гэхэдэ ургаса хуряалгын үнжэгайрһанһаа боложо, Онохойская-4 сортын зөөлэн шэниисын эдеэшэһэн ороoһонойнь һайража унахада тарян илангаяа ехэ гээлтэдэ ородог. Сибириин хүдөө ажахын научна шэнжэлгын институдай хэһэн шэнжэлгэ дээрэһээ харахада, зөөлэн сортын шэниисые хүсэд эдеэшэһэнэйнь хойно 5—10—15 хоног боложо хуряахада бүхы ургасынь 6,8 процентһээ 26,5 процент хүрэтэрынь гээлтэдэ ороно. Тиихэдэ хатуу сортын шэниисэ энэ үе соо 1,7-һоо 4,9 процент хүрэтэрөө гээгдэдэг.

Оренбургын областиин «Тобольский» совхоздо альбидум-43 сортын шэниисые эдеэшэмсээрнь хуряахада гектарай 21,2 центнер ороoһон гараһан аад, тэрэ ургасаяа 10 хоноод хуряахадань гектарай миил 17,3 центнер гаряан абтаа. Лютесценс-758 сортын шэниисын ургаса баһал гектарай 20,8 центнерһээ 16,7 центнер хүрэтэрөө доошоо ороо. Иигэжэ хуряалгын болзорые удааруулһанһаань боложо, эдеэшэһэн тарян һайража унана, гектарай аяар 3,8—4,1 центнер хүрэтэрөө гээлтэдэ ороно бшуу.

Манай эндэхи эрхэ байдалда тарянай гээлтэ бүришье ехэ боложо магад. Илангаяа эртэ хюруу унажа, шэниисые гэмтээдэг ха юм.

Мүнөө олонхи ажахынууд тарягаа амяарлан хадажа хуряадаг, үгышье һаа, комбайнаар сэхэ хуряажа абадаг гээшэ. Энэ хоёр аргын алиниинеьшье бодомжотой зүбөөр, нютагайнгаа эрхэ байдалда тааруулан хэрэглэбэл, ургасын гээлтэдэ оролгые һуралгүй бага болгохо арга бии. Жэшээнь, тарягаа амяарлан хадахадаа эгээл таатай хаһа болзорыень алдажа болохогүй. Дан эртэ, ороoһонойнь эдеэшэжэ эхилээгүйдэ гү, али хүсэд эдеэшэһэн хойно хуряахада гээлтэнь бүришье ехэ болодог.

Хойто-Казахстанай туршалгын станциинхидай туршалга хэһэнэй ёһоор тарягаа һайн эдеэшээгүй, ороoһонойнь зөөлэн бажууһан талхандал болоод байхада амяарлан хадахадань ургасынь гээлтэ 21—30 процент болоо. Тэрэниие нилээд эдеэшэжэ, ороoһонойнь досоохиин һаял бага хатуухан (в начале восковой спелости) болоод байхада хуряахада гээлтэнь 10—11 процент, үшөө хатуухан болоод байхадань (в середине восковой спелости) хуряахада гээлтэнь —2—4 процент болоо.

Иигээд ерэхэдээ шэниисын ороoһоной нилээд хатуухан боложо, гүйсэд эдеэшэхын урдахана тарягаа амяарлан хадахада зохид. Зөөлэн һолоомотой һалхи, борээдо унадаг сортын тарягаа хүсэд эдеэшэхэһээнь бүри урдахана хадахада өөрэгүй.

Үнгэрһэн жэлнүүдэй дүн дээрэһээ харахада, республикын олохон ажахынууд тарянай ургаса хуряалгые аяар хоёр һараар үргэлжэлүүлнэ. Энээнһээ уламжалан, ехэхэн тарян гээлтэдэ ороно.

Хабарай тарилгын тоо мэдээн дээрэһээ харахада, республикын олонхи ажахынууд эртын ороoһото ургамалнуудай тарилгые майн 20-до дүүргээд байгаа. Зарим колхоз, совхозууд бүришье эртэ, майн 12-то дүүргэһэн. Тиимэһээ болзоройнгоо ёһоор эдэ ажахынуудта Онохойская-4 сортын шэниисэ августын тэнгээр эдеэгээ хүсэхэ, хожом таригдаашань — августын һүүл багаар эдеэшэхэ болоно. Иигээд ерэхэдээ ехэнхи шэниисэ август соо гол түлэб эдеэшээд байха болоно бшуу.

Үнгэрэгшэ жэлэй хуряалгын дүн харахада, республика дотор сентябриин 4-нэй мэдээгээр 56 мянган гектар (горохтой хамта) тарян хуряагдаад байгаа гэхэ гү, али бүхы тарянай 12 процентын ургаса абтаад байһан болоно. Удаань сентябриин 18-да бүхы тарянай 52 процент хуряагдаад байгаа. Нёдондо энэ үедэ сагай уларил һайн байжа, хуряалгада яһала таатай байгаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Энээн дээрэһээ юу хэлэхээ һанаабши гэхэдэ, ургаса хуряалгаяа аяар 2 һара үргэлжэлүүлжэ, нилээд ехэ тарягаа гээлтэдэ оруулнабди. Ядахын сагта ургасаяа нэгэ һарын туршада хуряажа абадаг болоо һаа, гектар бүриһөө эгээл доогуур абахада 1—2 центнер ороoһо нэмэжэ хуряаха һэмди. Энэмнай бага бэшэ, бүхыдөө 30—50 мянган тонно болоно.

Энэ статья дотор тарягаа хайшан гээд амяарлан хадахаб, хуряахаб хэды шэнээн дээгүүр сабшахаб, баалаа ямараар унагаахаб набтар, унаһан тарягаа яажа хуряахаб гэжэ зүбшөөл заабари үгэхээ һэдээгүйб. Энэмнай ажахынуудай агрономуудай өөһэдынь шиидхэхэ хэрэг. Имагтал тарянайнгаа эдеэшэһые хараада абажа, амяарлан хадаха гү, али комбайнаар сэхэ хуряаха аргануудые таараха соонь хэрэглэхэ байна. Тиихэдээ хуряалгын техникээр хэр хангагдаһанаа, тарянайнгаа хэр үндэр, набтарые, сагай уларилай ямар байһаниие хараада абаха ёһотой.

Б. ГОМБОЕВ,
Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин таһагые даагша.

Таряашад, комбайнернуудай анхаралда

ТАРЯА ХЭЗЭЭ ХАДАЖА ЭХИЛХЭБ?

МЭРГЭЖЭЛТЫН АЖАГЛАЛТА

гэнөөр, нэгэшье гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абаха гэһэн уряатайгаар республикынгаа бүхы таряашад, механизаторнуудта хандаа.

Энэ жэлдэ таряа хуряалгын илангаяа орёо бэрхэтэй үедэ үнгэрхэ байһаниие харадда абан, ажалаа эмхи гуримтай ябуулжа, бүхы арга боломжоёо хэрэглэн, ургасаяа гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абахын тула тэдэнэрэй эртэнһээ эзэн ёһоор һанаагаа табижа байһаниинь ойлгосотой.

Мүнөө жэлдэ май, июнь һарада олонхи нютагуудта хура бороо мүртэй ороогүй байжа, тарянай гараса зарим тэды удааргаа. Һүүлдэнь бороо ехээр ороод, ногоон тарянай гарасые түргэдхөө. Тиимэһээ тарян нэгэ жэгдэ бэшэ, үндэр набтартай, зариманайнь үни хоолослоод, эдеэшэжэ шарлахаяа һанажа байхада, нүгөөдүүлынь ноб ногоон зандаа һууна. Буртаг үбһэн ехэ урганхай. Эдэ бүгэдэ ургаса хуряалгада бага бэшэ бэрхэшээл ушаруулха болоно.

Иимэ болоод байхадань ажалаа һайнаар эмхидхэжэ, ажа-

ЦЭДЭБЭЙ БААБА[...]

Тиимэ үндэршье бэшэ аад, залуудаа нилээд лэ хүдэлмэришэ хүдэр хүн ябаһан гэжэ мэдэхээр барьягар, яһархаг бэетэй үбгэжөөл бэлхүүһэсээ гэхээр үндэр, үдхэн хяаг, хилгана ногооe урматайгаар унагаажа ябаба.

Шэнэһэн модоной гэшүүһэндэл хүдэр хүрин хара гарнуудынь хажуурай эшэ бахим зохидоор бараад, бэеынгээ шадал үлүүсэ ехээр гаргангүй нэгэ жэгдэхэн хүдэлжэ сабшана хэбэртэй. Хажуурынь ногооной оёороор шурган, далайха бүхэндэнь хахад тэбэри гэхээр үбһэн хажуу тээшээ эбхэрэн унана. Ногооной узуураарнь хюһуулжа, ёдойхошье үбһэ үлөөнгүй, айхабтар сэбэрээр сабшаха юм.

Утахан мүрэйнгөө нэгэ захада хүроэд, хажуураа ногоогоор аршажа, гуталайнгаа түрии сооһоо лабаадха гаргажа, эриень хэды еды шударан хурсадана. Нара, бороодо ангашаһан, дальбиижа, түхэлөө алдашаһан хара шляпа малгай дороһоонь сагаан пулаад далбалзана. Иигэжэ пулаадаар хүзүү, нюураа халхалаагүй һаа, хээрын батаганаан амар заяа үзүүлхэгүй ха юм.

Тойроод үнгын сэсэгээр бүрхөөгдэһэн үдхэн тунга ногоотой сабшалан нэмжынэ. Ургажа байһан ногооной, сабшагдаһан үбһэнэй хангалтама үнэр анхилна.

Үнөөхи хүнэйнгөө хажуудань ошожо танилсахадамнай, Яруунын аймагай «Победа» колхозой гэшүүн, дала наһандаа дүтэлжэ ябаһан Цыден Ламханович Ламажапов үбгэжөөл байба.

— Та, колхоздоо процентээр үбһэ сабшана гүт? — гээд, хаа хаанагүй үбгэд, хүгшэдэй ажахыдаа үбһэ сабшаад, тэрэнэйнгээ 5—10 процентые өөһэдтөө абадаг гуримтай хадань тиигэжэ асуубаб.

— Үгы бэд даа. Цэдэб хүбүүмни механизатораар хүдэлдэг, үмсынгөө үхэр малай эдихэ үбһэ олохо шадалтай юм бэзэ. Тэбэришье үбһэ таһалжа үгөө һаамни, колхоздо туһа болохо юм гү гэжэ иигэжэ ябанаб даа, — гээд Цырен Ламханови[...] маанһаа аршуул, га[...] гажа тамхилна.

— Үбһэндэ ороһо[...] бухалай үбһэ сабша[...] гээд асуубаб.

— Бороо хура оро[...] туулна даа. Бүхыд[...] бухал бодхоогооб. [...] Хорой шулуун гэжэ [...] жэл бүри үбһэ [...] хүм. Нёдондо эндэһ[...] центнер үбһэ сабша[...] хоздоо үгөө һэм. Ж[...] шадалнайшье бага [...] байгаа юм бэзэ. Ти[...] мүнөө жэлдэ баһал [...] центнер үбһэ сабша[...] шааха аабзаб гэжэ һа[...] —гээд үбгэжөөл хэ[...]

Улаан шара хил[...] гоогоор халюуран н[...] Маарагтынгаа голо[...] шалангые дурланги [...] хаймадан хаража һу[...] тэрэ иигэжэ хэлэнэ:

— Мүнөө иимэ [...] сагта миин һуужа [...] гүй байнаб даа. Ю[...] гоё ногоон гээшэб! [...] һайн зандань сабша[...] хада энэмнай үбэ[...] тоһондол адли тэж[...] хал. Наранда шанга[...] руулаа, батаганаанда [...] эдюулээшье һаа, [...] ябаха ехэ дуратай а[...] гэнэ.

Пенсионер үбгэнэ[...] раа 300 центнер ү[...] шажа ажахыдаа үгэ[...] шэнь сэгнэшэгүй ехэ [...] ламжа болоно. Тэрэ [...] хэды олон үхэр ма[...] ондо орохо, али т[...] мяхан, һүн абтаха г[...]

Цыден Ламханови[...] жапов бүхы наһаара[...] хоздоо хүдэлөө. Тэр[...] гүй ажалынь үгы шах[...] той. Хорёод жэлдэ [...] раһан, мүн олохон [...] гартаа һүхэ барижа, [...] барилга бодхоолсоһон [...] Һүүлэй арба шахуу [...] пенсидэ гараад байха[...] баһал миин һуунагүй[...] шадалаараа колхоздо[...] һалжа ябана бшуу.

Иимэл хүнүүдые [...] хэ сэдьхэлтэй, ходо[...] шаа һанаатай, бүхэ [...] зон гэжэ хэлсэдэг [...] даа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: [...] Ламажапов.

М. НАМЖИЛ[...]

БАГШАНАРАЙ АВГУСТЫН ЗҮБЛӨӨНҮҮД

БАРГАЖАН ТОСХОНДО

АймОНО-гой инспектор Б. Г. ШАНЮШКИН манда иигэжэ хөөрэбэ: — Аймагай багшанар август һарада болодог ...шалта хуралдаандаа үсэ...лдэр суглараа. СССР-эй найма...дахи зарлалай Верховно Советэй зургаадахи сесси дээрэ баталагдаһан «Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба союзна республикануудай хуули гаргаха гол дүримүүдые» ажабайдалда нэбтэрүүлэн бэелүүлхэ тухай асуудал зүблөөн дээрэ табигдаа. Ажалшадай депутадуудай аймагай Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо Г. В. Никонов элидхэл хээ.

Тиихэдэ хоёрдохи асуудал гэхэдэ иимэ: «Хүдөөгэй һургуулинуудай хүдэлмэриин арга боломжонуудые саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Советэй тогтоолые бэелүүлхэ талаар багшанарай коллективүүдэй ажал ябуулга тухай». Элидхэлшэ — аймОНО-е даагша А. Х. Филиппов.

Тус хоёр асуудалаар хэгдэһэн элидхэлнүүдые багшанар угаа эдэбхитэйгээр зүбшэн хэлсээ.

Мүнөөдэр бүхы предмедүүдээр секционно хүдэлмэри хэгдэхэ. Илангаяа шэнэ програмын ямараар бэелүүлэгдэһэн асуудалда онсо анхарал хандуулагдаха. Мүн баһа һуралсалай шэнэ жэлдэ бэлэдхэлэй дүн гаргагдаха.

Юрэдөө, һуралсалай шэнэ жэлдэ һайнаар бэлдэһэн һургуулинууд олон даа. Жэшээнь, Читканай дунда һургуулиие эрхимүүдэй тоодо нэрлэхээр. Директорынь — А. С. Растопин, Тиихэдэ Д. Г. Гончиковой хүтэлбэрилдэг Баргажанай адагай хүдэлмэришэн залуушуулай һургуулиие тэмдэглэмээр. Һүүлэй найман жэлэй (директорынь — П. И. Чернышева) һургуулиин бэлэдхэл һайн. Мүн Т. Д. Драгуновагай даажа байдаг Бошерогой эхин һургуулиие магтахаар.

НАРҺАТА ТОСХОНДО

АймОНО-е даагша Ц. Э. ШАГДАРОВ манда иигэжэ дуулгаба:

— Аймагай түб болохо Нарһата тосхоной томо байшангуудай нэгэн «Радуга» гэжэ кинотеатр юм. Тэндэ үсэгэлдэр аймагаймнай багшанар сугларба. Һайндэрэйхеэр шэмэглэгдэһэн уужам зал соо наһажаалшье, залуушье багшанар олоороо сугларaa. Манай аймагай һургуулинуудта хүдэлхэеэ ерэһэн 38 залуу багша ахамад нүхэдэйнгөө захяае зүрхэеэ долгисуулан шагнаа. Тэдэнэй дунда Яруунаһаашье гарбалтайшуул бии. Жэшээнь, Светлана Цыбиковна Дашиева анхаһаа Исэнгын, Гүндын һургуулинуудта һураһан. Мүнөө тэрэмнай түүхэ болон хэлэ бэшэгэй факультедэй бүряад таһагые дүүргээд, түрэл аймагтаа бусаба. Тиихэдэ Мунко Нимбуевич Шагдаров Исэнгын һургуули дүүргээд, БГПИ-гэй физмадта ороо һэн. Мүнөө дээдэ эрдэмтэй багшын дипломтой болоод бусаба. Иимэрхүү жэшээ олон.

Муу юумэн гэхэдэ, хари хэлэнэй багшанар дуталдана. Энэ жэлдэ хари хэлэнэй арбан багшые эльгээхыень Гэгээрэлэй министерствэдэ хандаа һэмди. Теэд оройдоол хоёрхон багшые эльгээгээ.

Зүблөөн дээрэ хоёр томо элидхэл табигдаа: 1. «Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба союзна республикануудай хуули гаргаха гол дүримүүд» тушаа СССР-эй Верховно Советэй зургаадахи сесси дээрэ баталагдаһан хуулиие бэелүүлгэ. 2. «Хүдөөгэй һургуулинуудай хүдэлмэриин арга боломжонуудые саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Советэй тогтоолые бэелүүлхэ талаар багшанарай коллективүүдэй ажал ябуулга тушаа. Түрүүшын асуудалаар аймагай Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. А. Жданов элидхэл хээ, Хоёрдохи асуудалаар — Ц. Э. Шагдаров.

Олон багшанар элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаа.

ЭХИН ҺУРГУУЛИИН БАГША

Доодо-Саянтын хүн зон, ехэ багагүй энэ хүниие харахадаа, холоһоо мэндэшэлдэг. «Манай багша», «Хүндэтэ Галина Владимировна, һайн байна гүт?», «Бэетнай гэмгүй гү?» гэһэн асуудалнууд хойно хойноһоонь буудаг. Үнэхөөрөөшье Галина Владимировна Сапунова эхин һургуулиин багшаар 28 жэлэй туршада хүдэлжэ байна.

...Хабарай дулаахан үдэр. Наран зохидоор, дулааханаар шарана. Хээрэ талын дуушад—борохон жэргэмэлнүүд агаарта ээлжээ ээлжээгээр хөөрэн хөөрэн дэгдэжэ, түрэл дайдая үни удаан магтана хэбэртэй. Иимэ зулгы дулаан үдэр эхин классуудай һурагшадые дахуулһан багша Галина Владимировна Сапунова хүдөө таладаа гарана. Бишыхан үхибүүд ээлжээ ээлжээгээр багшадаа дүтэлэн ерэжэ, түрэл дайдынгаа хада уула, гол горход тухай асууна. Галина Владимировна заруухaнаар ойлгуулжа үгэнэ. Үхибүүд — һонюуша зон. Тэрэниие Галина Владимировна һайн мэдэхэ болонхой ааб даа.

Багша Галина Владимировна һурагшадтаяа иигэжэ ябахадаа, үнгэрһэн он жэлнүүдые ойндоо оруулжа, түрүүшынгээ шабинар тухай һанаад орхино.

Он жэлнүүд ямаршье түргэнөөр үнгэрнэ гээшэб! Һаял даа залуухан басаган түрүүшынгээ хэшээл үгэхэеэ классай үүдэ татан ороо бэлэй. Мүнөө Галина Владимировна шабинарайнгаа үхибүүдтэ ном заажа байна ха юм. Тэрэнэй һурагшад мүнөө томо хүнүүд болонхой. Тэдэнэр багшанар, врач, талын оигосо, трактор, автомашинануудай жолоошон, элдэб мэргэжэлтэд болоо.

«Галина Владимировна тандаа үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэнэбди. Танай ашаар, танай оролдолгоор бидэнэр эрдэм, һургуулитай боложо, ажабайдалай замда гараабди. Танай зааһан «А» үзэгһөө эхилжэ, эрдэм абаһан байнабди. Олон жэлдэ элүүр энхэ ажаһуужа, эдир үетэниие һайнаар хүмүүжүүлхыетнай хүсэнэбди».

Иимэрхүү удхатай бэшэгүүд Галина Владимировнада ходо ерэжэ байдаг. Тэдэниие уншажа һуухадаа, нүхэр Сапунова үнэн зүрхэнһөө баясажа, харюусалгатай, хүндэтэй багшын ажал тухай дахин дахин бодолгото болодог.

Мүнөө Галина Владимировна эхин классуудай багшанарай методическа нэгэдэлые хүтэлбэрилжэ, залуу багшанарта туһална.

Энэ хүмнай РСФСР-эй гэгээрэлэй министерствын хүндэлэлэй грамотаар, мүн олон медальнуудаар шагнагданхай.

Ф. СТЕПАНОВ.

АЖАЛААР АЛДАР ЕРЭДЭГ

Очерк

1.

ҮХЭРЕЭН жэлдэ хониёо адуулжа, хабар, на... хагсуудашье талын ...нда үлеэлгэжэ, хүрин ...шарайтай болошоһон ...түтэй хөөрэлдэжэ һуу... ехэ зохид. Бардаастай ...н хоолойгоор яаралгүй... дугархадань, хирэ хи...лоод, дорюунаар эльгэ ...энеэхэдэнь, бүхэ хү... баатарлиг хүнэй шэнжэ ...эдхидэг.

...хүн чаһан соогоо нэ... дахин ханяажа, хэжэг... халууржа үзөө юм гү ... асуудал гэнтэ табиха ... хүрэшөө. Теэд яа...? Тиимэ асуудал таби...гүй ха юм. Харин ...нэй энеэхэ, хүхихэ... нэгэ шүлэгэй мүрнүүд ...дам ороод орхёо һэн.

...еэдэн бүгэдэдэ
...дэйнь зүрхэ сэдьхэл
...эдэн гүрэлдөөд,
...арашадаг лэ эб элихэн.
...нажа байхада
...адал тэнхээ нэмээдэг
...нга бэшэхэн
...гаа ульһатай энеэдэн
...ян сэдьхэл,
...та жаргалай тэмдэг —
...рдам хонгёо,
...баяр урматай энеэдэн.

...даа. Элүүр энхэ, ажал ...тэ оролдосотой, ха... зүрхэтэй, баян сэдь... хүнэй энеэдэниинь ...урматай байдаг ха юм. ...альжин Соктоевичтой ...аха, хөөрэлдэхэ бүхэн... тэрэнэй ажабайдал, ... хэрэг тухай һонирхо... Теэд энэ хүмнай өөр ... тиимэшье олон ...хөөрэжэ үгэдэггүй, нам ...ги зон яашаха һэм гээд ...һааш энеэбхилхэ.

...они малай бэлшээри ту... Бальжин Соктоевичтой ...лдэнэбди.

...хы наһаараа мал ажал...һан хүн гэжэ абаһаар ...мэдэхээр. Бэлшээри тухай хөөрэжэ һуухадань, одоол хони малдаа ёһотойгоор һанаагаа зободог, тэдэнэйнгээ тарган тобир байхын түлөө оролдодог хүн гэжэ ойлгомоор.

Бэлшээри... Хонидой бэлшээри гээшэмнай илангаяа онсо илгаатай юм гэжэ Бальжин Соктоевич хэлэдэг. Үнэхөөрөөшье, бодоод, һанаад үзэхэдэ, намаг һалхи газараар хони бэлшээхэгүйш. Хонин гээшэмнай хужармаг ногоотой, доболиг, хадалиг газарта дуратай юм. Шииг нойтоор тиимэ элбэгшье бэшэхэн добо газарай ногоон шэмэтэй, шанга, хурса байдаг гээшэ. Зунай, намарай һаранuудта хониёо таргалуулжа, шадал тэнхээтэй болгожо абаха тухай хонишон бүхэн мэдэдэг ааб даа. Зүгөөр энээниие һайн мэдэбэшье, бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ гээшэмнай баһал ондоохон асуудал.

...Бальжин Соктоевич үүр сүүрээр бododог заншалтай хүн. Халуун сайгаа ууһаар лэ сайбар сагаан морёо унаад, хониёо адуулхаяа гарадаг. Үглөөнэй һэрюундэ (энэмнай нажарай сагта ааб даа) хонидоо һайнаар бэлшээжэ садхаагаад, хургажа хэбтэхыень байрадаа дүтэлүүлдэг.

Үбэл, хабар, намарай хагсуу һалхитай, шуургатай үдэр хониёо ой соогуур, нэмэреэрнь, соорхойгоор адуулдаг.

— Миин баймга жабар малда үшөө бараг. Энэл хорон хобхо, хүйтэн һалхиндал хонин түргэн турадаг. Һанаадшье үзыт даа. Ямаршье дулаан хубсаһатай хүниие хүйтэн һалхин нэбтэ шобто үлеэдэг бэшэ аал? Би, юрэдөө, һалхитай үдэрэй болохол гэжэ байгаа һаань, хонидоо ой модо руу дүтэлүүлхэ гэжэ оролдодогби. Тэндэш, нэгэдэхеэр, ногоониинь һайн, хоёрдохеёр, һалхин намдуу, юрэдөө, хашаа соо байһандал дулаан шэнги байха. Зундаа бороо хуратай үдэр шугы, ой модо руу хонидоо оруулдагби. Һэргэг ябаагүйдэ аргагүй. Модотой газарташ хонид абаһаар лэ таһаржа болодог, — гэжэ наһажаал хонишоной нэгэтэ хөөрэжэ һуухые шагнаа һэм.

Бэлшээри... Гүрэльбэ тосхоной зүүн хойнохи гү, али Туламжа гэжэ газартахи бэлшээринүүдые Бальжин Соктоевич тон һайн мэдэнэ. Хаанаа ямар ногоотойень, хаанаа уһа, хужар элбэгтэйень табан хургандаал мэдэнэ.

Уһан... Энэ асуудал хонишон бүхэнэй һанаае зобоодог. Хабар, зун, намаршье гол горхоной, ханаабай уһан барагдахагүй. Харин үбэлдөө... «Хонин саһа эдеэд, ябахадаа яахашьегүй» — гэһэн һаналые тэрэ ехэ буруушаана. «Уһалха, уһалха, үшөө дахин уһалуулха» гэжэ хэлэдэг Бальжин Соктоевич үбэлэй сагта автомашинаар уһа асаруулуулдагшье, худаг тээшэ хонидоошье туудаг юм.

Хонишон гээшэ сүлөөгүй ажалтай хүн. Энээн тухай Бальжин Соктоевич нигэжэ һанадаг: «Хонин ажал гээшэмнай сүлөөгүйшэт, тухашаруу байлгадаг ажал. Зүгөөр бидэшни хурьгадаа һайнаар абаад, хүхэ ногоон дээрэ бүрин бүтэнөөр гаргаад, хонинойнгоо ноохо хайшалуулаад байхадаа, нэгэ бага амарһан шэнги болодогбди. Тиигээдшье баһал ажал эхилхэ даа. Хонидоо таргалуулжа, һайнаар бэлшээжэ абаха. Тиихэдэ искусственна урэжүүлгэ гэжэ байха».

2.

УЛААН-ҮДЫН хүдөө ажахын институдай, һуралсалай ажахы (учхоз) республика соогоо суурхаһаар үнинэй юм. Эндэмнай түрүү һаалишад, хонишод, үхэршэд бии. Тэдэнэр Эхэ орондоо элбэг дэлбэг һү, мяха, ноохо тушаахын түлөө оролдожо, тэмсэжэ байна.

...1972 оной декабрь һара Бальжин Соктоевич Цыреновэй отара зун, намарынь Гүрэльбын зүүн хойнохи үндэр хадын хормойдохи, бэлшээри һайнтай газарта байгаа һэн.

Сентябрь һарын һүүл багаар учхозой мал ажалай бригадир Александр Иванович Хакаулин ерээд, ахалагша хонишон Цыреновтэй уулзахадаа, иигэжэ хэлэбэ:

— Бальжин Соктоевич, үбэлжөөндөө бууха сагтнай дүтэлбэл даа. Хүйтэншье болошобо. Энэ вагон-гэрхэн соо байхадатнай гайтай.

Тиигэхэдэнь Бальжин Соктоевич нэгэ бага «шангаржа» эхилээ һэн:

— Александр Иванович, шагна! Гүрэльбэ тосхоной захадахи үбэлжөөндэ буухамнайшье буухабди. Теэд һайн бэлшээриһээ холо болошохобди. Энэ нэгэдэхеэр. Хоёрдохинь юуб гэхэдэ, мүнөөнһөө эхилжэ, дал хашаа соо хонидоо хаажа эхилхэдэмнай, ноохониинь муудажа, унажа, захалха. Эндэ тиимэшье дулаан бэшэ, һэрюухэн байрада хонидоо һүниндэнь хаагаад, һайн бэлшээридэ үдэрынь адуулхадамнай ямар һайн гээшэб! Янгинама жабарай тооһоржо байн гэһэй, зуһалынай вагон-гэрхэн соо ажаһууха. Дан үлүүсэ аашална, һайрхана, хүхирнэ гү даа?».

Үгы даа. Бальжин Соктоевич аашалжа, һайрхажа, хүхиржэ ябаагүй. Гүрэнэй зөөри — зургаан зуун хорин хониёо һайн бэлшээридэ адуулжа таргалуулаад, ноохыень үдхэнөөр ургуулаад, тэдэнэйнгээ хурьгалхын урда тээхэнэ Гүрэльбэ тосхоной захадахи үбэлжөөндэ бууха түсэбтэй, зорилготой ябаа.

...1973 оной нажар. Хонинoй ноохо хайшалалгын халуун хаһашье эхилбэ даа. Түрүүшээр бороотой, һэрюуншэг үдэрнүүд байжа, хонидой ноохоншье ёһоор хөөрэжэ үгэнэгүй. «Хайшалалтын пунктда хонидоо туужа асарагты!» гэһэн захяашье дахин ерэбэ. Теэд Бальжин Соктоевич ехэ яарабагүй. Һүүлэй һүүлдэ хонидоо туужа асарба.

Мүнөөмнайшье хони хайшалалган түргэн болошоо ха юм даа. Хүдөө ажахын институдай студентнэр, залуу хүбүүд, басагад хонидой нэхы «дэгэлнүүдые» тэрэ дарыдань «тайлаад лэ» орхино.

Һүүлэй һүүлдэ хонидойнь шье ноохон хайшалагдажа дүүрэбэ. Дүн гаргажа үзэхэдэ, зургаан зуун хорин хонидойнь толгой бүриһөө дунда зэргээр табан килограмм ноохон ханшалагдаһан байба. Ехэ амжалта. Нэгэ хонинойнь торгон ноохоор олохон эрэшүүлдэ костюм оёхо бүд нэхэжэ болохоор ха юм. Үбэлэй тэрэ хүйтэн үдэрнүүдтэ хонидоо нэтэрүүгээр адуулһанайнь, жабартай һүнинүүдтэ вагон-гэрхэн соо даарантажа хонодогойнь аша үрэ одоол эндэ харагдаа ха юм.

Бальжин Соктоевич Цыренов, Долгор Будаевна Будаева (нүхэрынь) «зуутан» гэжэ алдаршадаг хонишодой тоодо дүрбэдэхи жэлээ оробо. Тэдэнэрэй амжалта, илалтануудые гэршэлһэн тоо, баримта хараад үзэе. Эхэ зуун хонин бүриһөө 1970 ондо — 102, 1971 ондо — 115, 1972 ондо — 122, 1973 ондо — 124 хурьга бүрин бүтэнөөр абажа, хүхэ ногоон дээрэ табяа. Тиихэдэ зургаан зуу гаран хонидой толгой бүриһөө 1970 ондо — 4,2, 1971 ондо — 4,5, 1972 ондо — 4,8, харин энэ жэлдэ 5 килограмм ноохо хайшалжа абаба ха юм.

Бальжин Соктоевич Цыренов хонишон болоһоор тиимэшье үнинэй бэшэ. 1969 оной май һара соо учхозой хонидые даажа абаа һэн.

3.

БАЛЬЖИН СОКТОЕВИЧ Цыренов мүнөө табин таба наһатай боложо ябана. Дорюун бүхэриг. Дайнай эхилхын урда тээ түрэл Захаамин нютагтаа мал ажалда яһала дүршэжэ үрдиһэн.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда мордожо, Сталинградай тулалдаанда оролсоо. Домогто ороһон 62-дохи армиин зэргэдэ ябажа, фашистнуудые хюдалсаа.

1943 оной үбэл Сталинград шадарай фронтын нэгэ блиндаж соо коммунистын билет абаад, добтолгодо ороходо гараа һэн. Тэрэл онойнгоо һүүл багаар хүндөөр шархатаһан Цыренов Буряад ороноо бусажа ерээ бэлэй.

Шархынгаа эдэгэжэ үрдеэгүй байтар, ажалда ороо. Хонин, тарияан ажалай бригаданuудые даагаа. Һүүлдэнь гүрэнэй хоёр жэлэй һургуули эрхим һайнаар дүүргэжэ, арбаад жэлэй туршада Захааминай аймагай «Победа», «Дружба» колхозуудай түрүүлэгшээр хүдэлһэн юм.

Бальжин Соктоевичой нүхэр — Долгор Будаевна Будаева худалдаа наймаанда олон жэлдэ хүдэлөө. 1952 онһоо партиин гэшүүн. «Совет худалдаа наймаанай отличник» гэжэ тэмдэгээр шагнагданхай. Мүнөө энэ түрүү хонишон Улаан-Үдын аймагай Гурэльбын сельсоведэй депутадаар һунгагданхай. Нүхэр Цыреновэй отарынхид энэ нажартаа хурьгаяа илган тушааба. Хурьгадайнь толгой бүриин амидын шэгнүүр, түсэбэй ёһоор, арбан долоон килограмм болохо ёһотой һэн. Харин тэдэнэй хурьгадай толгой бүриин амидын шэгнүүр 22 — 23 килограмм боложо байба.

...Һаяхан баяртай мэдээсэл абтаба. Коммунист, ахалагша хонишон Бальжин Соктоевич Цыренов Арадай ажахын туйлалтануудай бүхэсоюзна выставкын бронзо медаляар шагнагдажа, үнэтэ бэлэгтэ хүртэбэ.

Игэжэ коммунист Бальжин Соктоевич Цыренов гансашье Улаан-Үдын аймаг соогоо бэшэ, республика доторое суурхаба ха юм. Үшөө ехэ амжалтануудые тэрээндэ хүсэжэ, иимээр лэ саашадаа алхалхыень юрөөе!

Г. ДАШАБЫЛОВ.

Улаан-Үдын аймаг.

Зураг дээрэ: Улаан-Үдын аймагай түрүү хонишод Б. С. Цыренов, Д. Б. Будаева гэгшэд.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

СССР-эй Наукануудай академиин магнетизм, ионосфера ба радио-долгинуудай таралгые шэнжэлэдэг институт байгуулагдаһан сагһаа хойшо харин гүрэнүүдэй институдуудтай нягта харилсаа холбоотойгоор хүдэлдэг юм. Уласхоорондын эрдэмэй эмхинүүдэй ажалда институт хубигаяа ехээр оруулжа байдаг. «Интеркосмосой» оршомдо һүүлэй жэлнүүдэй туршада Советскэ Союз, ГДР, Румыни, Чехословаки, Польшо, Болгари, Венгриин хэһэн шэнжэлгэнүүд һайн үрэ дүнтэй байгаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: гелиофизическэ лабораториин эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ В. Н. Ишков телескопой наранай перископые шалгажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО
ХИЛЫН ГААДАҺАА

БУЭНОС-АЙРЕС

Аргентинын коммунистнуудай съезд

ТАСС

Аргентинын Коммунис партиин XIV съезд ЦК-гай Генеральна секретарь Херонимо Арнедо Альваресэй элидхэлые зүбшэн хэлсэжэ байна. КПА-гай ЦК-гай Гүйсэдкомой гэшүүн Рубенс Искаро ороной хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн доторхи мүнөөнэй байдалые шэнжэлэн мэдээсэбэ. Профсоюзуудай хүтэлбэридэ хабаатай хүсэнүүдэй мүнөөнэй хубаарал бүридэлые хубилгахадаа, демократическа хүсэнүүдэй нэгэдэл хангаха гэжэ оролдодог, пролетариадай ангиин талые үнэнхэһөө баридаг хүнүүдтэ ашатай туһатайгаар хубилгаха шухала гэжэ онсолон тэмдэглээ.

Коммунистнууд хадаа перонистнуудай нүлөөн доро байдаг олонниитэ зонтой харилсаа холбоогоо бүри ехээр бэхижүүлхэ, буржуазна национализмын нүлөөе усадхан зайсуулхын тула суртал бодолой хүдэлмэреэ улам үргэдхэхэ ёһотой гэжэ тэрэ тусхайлан тэмдэглэбэ.

Франциин, Италиин, ГДР-эй, Чилиин, Кубын, Уругвайн аха дүү партинуудай түлөөлэгшэд съезд дээрэ үгэ хэлээ. Бразилиин Коммунис партиин, Вьетнамай Ажалшадай партиин, Урда Вьетнамай Национальна сүлөөрэлгын фронтын ЦК-гай эльгээһэн амаршалгын бэшэгүүд уншагдаба.

КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, Узбекистанай КП-гэй ЦК-гай секретарь В. Г. Ломоносовой үгэ хэлэхэдэ, делегадууд ехэ анхаралтайгаар шагнаа. Империализмһаа дулдыдалгые усадхахын түлөө, социальна үндэһэн хубилалтануудые хэхын түлөө Чилиин ба Аргентинын арадуудай хамтааран тэмсэхэ шухала байһан тухайдань үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглэнэ.

Кубын Коммунис партиин ЦК-гай Секретариадай гэшүүн Исидоро Мальмиерка Агуухэ Октябриин социалис революциин илаһанһаа хойшо Социалис Кубын бии болохо хүрэтэрхи үе соо бүхы дэлхэй дээрэ болоһон хубилалтанууд тушаа тогтон хэлээ. Советскэ Союзай зүгһөө Кубада үзүүлэгдэдэг экономическа ехэ туһаламжа тухай тусхайлан тэмдэглэбэ.

Съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр.

ТУНИС

ҮНДЭР СЭГ НЭЛТЭ

ТАСС

Советскэ Союзай туһаламжаар баригдаһан, ороной национальна инженернэ һургуулиин хүдэлмэриие Тунисай Национальна гэгээрэлэй министерствын дэргэдэхи гүрэнэй секретарь Ахмед Зглаль үндэрөөр сэгнэбэ.

Энэ һургуули — эрхим бэрхэ мэргэжэлтэй инженернүүдые бэлдэдэг Тунистахи гансахан эмхи зургаан болоно гэжэ, Келибия хотодо үгэ хэлэхэдээ тэрэ онсолон тэмдэглээ.

Мүнөө национальна инженернэ һургуулида гуша гаран совет багшанар ажалладаг. Тунисай республикада шухала үндэһэн техническэ кадрнуудые бэлдэхэ хэрэгтэ тэдэнэр амжалтатайгаар туһална.

БУЭНОС-АЙРЕС

ХҮДЭЛМЭРИШЭД - АВТОМОБИЛЬ БҮТЭЭГШЭДЭЙ БУҺАЛГААН

ТАСС

Аргентинын Кордово хотын автомобиль бүтээдэг заводуудай хэдэ мянган хүдэлмэришэд забастовко соносхоод, демонстраци үнгэргэбэ. Эдэнэр салин хүлһыень нэмээхэ эрилтэ табина.

БУЭНОС-АЙРЕС

Правительствын декрет

ТАСС

Энэ орон доторхи хэрэг ушарнууд тухай һураг мэдээнүүдые Аргентинын территори дээрэ гадаадын мэдээсэлэй тараахыень хориһон декрет Аргентинын правительство гаргаба.

Элдэб мэдээнүүдые тараадаг газарнуудай олониинь энэнэй урда тээ Юнайтед Пресс Интернэшнл, Ассошиэйтед Пресс гэдэг американ агентствэнүүдэй материалнуудаар барандаа шахуу эзэлэгдэдэг байһан юм.

НЬЮ-ЙОРК

К. Вальдхайм Дүтын Зүүн зүгэй оронуудаар ябахань

ТАСС

ООН-ой генеральна секретарь К. Вальдхайм Дүтын Зүүн зүгэй оронуудаар аяншалха үедөө Сири, Ливан, Израиль, Египет болон Иорданида хүрэхэ юм гэжэ ООН-ой Секретариат уридшалан соносхоо һэн.

Генеральна секретариин аяншалга августын 27-һоо сентябриин 4 хүрэтэр үргэлжэлхэ. К. Вальдхайм энээгүүр ябахаһаа урид ООН-ой Генеральна секретариин тусхай түлөөлэгшэ Г. Яррингтай Женевэдэ уулзаха, Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые тэрээнтэйн хамта зүбшэлхэ.

РИМ

Колонизаторнуудай зэрлиг аашанууд

ТАСС

Мозамбигта зэрлиг муухай аашануудые гаргажа, бүхы дэлхэйн үмэнэ бодото нюураа харуулһанай һүүлээр Португалиин колонизаторнууд политическэ талаараа гансаардаһан байдалдаа оронхой. Мозамбигые сүлөөлхэ фронтын (ФРЕЛИМО) сэрэгшэдэй мэдэлдэ байдаг районуудаар ябаһан, «Унита» газетын тусхай корреспондент энээн тухай бэшэнэ.

Тиигэбэшье колонизаторнууд мүрдэдэг хюдадаг ябуулгануудһаа арсаагүй байһаар гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Эдэнэр һарын урда тээ Мозамбигта уряалаар ерэһэн, Родезиин ба ЮАР-ай колониальна сэрэгүүдые хэрэглэн, Тете провинцида мүрдэлгэ хюдалга хэжэ байна.

РИМ

Италиин эхэнэрнүүдэй уряа

ТАСС

Юумэнэй үнын хүндэрэлгэтэй тэмсэхэ нэгэдэмэл комитедүүдые профсоюзуудтай, кооперативуудтай, худалдаа наймаанай жэжэ предприятинуудай ээдтэй, нэгэдэмэл тарияашадтай хамта тогтоон байгуулхыень уряалан, Италиин эхэнэрнүүдэй холбоон орон доторхи өөһэдынгөө бүхы эмхинүүд ба гэрэй эзэн эхэнэрнүүдтэ хандаба. Италиин эхэнэрнүүдэй хамтын ехэ ябуулганууд эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хонжоо хэдэг ябадалда эсэргүү тэмсэлэй шухала хубинь болохо гэжэ документ дотор хэлэгдэнэ.

ХЕЛЬСИНКИ

«ЮРЭНХЫ ДЭЛГҮҮРТЭ» ОРОЛГЫЕ БУРУУШААНА

ТАСС

Парламентын депутат, олониитын мэдээжэ ажал ябуулагша М. Вире-Туоминен «юрэнхы дэлгүүртэ» Финляндиие оруулха гэһэн һанаашалгые эрид буруушаана. Финлянди «юрэнхы дэлгүүр» хоёрой хоорондын сүлөөтэ худалдаа наймаан гэдэг тухай хэлсээ ба талха түсэб дэмжэгшэд оронойнгоо бэеэ дааһан байдалые национальна эрилтэнүүдыень хэрэгсээнэгүй, — гэжэ депутат мэдүүлбэ. Тэдэнэр Финляндиие империализмын ехэ центрнүүдэй һабарта ямаршье аргаар оруулхые оролдоно.

ПАРИЖ

Тэмсэлээ үргэлжэлүүлһээр

ТАСС

Профсоюзна гол эмхинүүдэй, зүүнэй үзэл бодолтой партинуудай уулзалга эндэ боложо, Безансондохи «ЛИП» гэдэг часай заводой хүдэлмэрилэгшэдэй эрэлхэг зоригто тэмсэлдэ хабаатай асуудалнуудые зүбшэлбэ. Энэ уулзалгада ВКТ, ФДКТ гэжэ профсоюзна центрнүүдэй, Франциин коммунис партиин, социалис партиин, зүүнэй радикалнуудай хүдэлөөнэй, нэгэдэмэл социалис партиин түлөөлэгшэд хабаадаа.

ВАШИНГТОН

Никсонэй мэдүүлгэ

ТАСС

Президент Р. Никсон августын 22-то Сан-Клементдэ зарлагдаһан пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, США-гай гүрэнэй секретарь У. Роджерс байгша оной сентябриин 3-да тушаалһаа буухань гэжэ соносхобо. Гүрэнэй секретарь У. Роджерсын орондо Г. Киссинджер орохо.

ГААГА

Пекин НАТО-е бэхижүүлхэ һэмди гэнэ

ТАСС

Франс Пресс агентствын корреспондентын Пекинһээ мэдээсэһэнэй ёһоор, КНР-эй Госсоведэй премьер Чжоу Энь-лай Голландиин парламентаринарай делегацитай хөөрэлдэхэдөө, уласхоорондын байдалай заһаржа байһан тухай номнолой мэхэдэ ороод тээлмэрдэн хадуурижа болохогүй гэжэ Баруун Европодо «уридшалан һануулһан байна». Өөрынгөө оборонные, тайлбарилан хэлэбэл, НАТО-е нэгэдхэхэ, бэхижүүлхэ тухайда Баруун Европо шэбшэн бодохо ёһотой гэбэ.

Голландиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Ван Дер Стул Чжоу Энь-лайн мэдүүлгэ тушаа иигэжэ хэлэнэ: «Европодохи сэрэгүүдэй тоое хороохо тухай хөөрэлдөөнүүд тушаа КНР-эй правительствын баримталдаг хараа бодол үнинһөө хойшо намда мэдээжэ юм». Пацифис социалис партиин (ПСП) ударидагша Ван Дер Спек Чжоу Энь-лайн мэдүүлгые «тон таарахагүй хараа бодол» мүн гэжэ нэрлэбэ.

БОНН

Олоной хабаадалгатай буһалгаанууд

ТАСС

ФРГ-дэ байдаг американ сэрэгүүдэй командовани тус хотын хүн зоной амардаг газар — Люнебург шадархи районуудай нэгые сэрэгэй полигон болгохо гэһэн түсэбөө болюулха баатай болобо. Тиимэ полигон бии болголгые эрид шууд буруушааһан Люнебургын зоной тэмсэлһээ уламжалан, иимэ шиидхэбэри гаргаһан байна.

ТОЛИ

ҮҮЛЭН ШҮХЭРТЭЙ ХЭЭРЫН СЭСЭГҮҮД

УРДАМНИ—залуу поэт Булат Жанчиповай заахан хоёр ном. Эдэнэй нэгэниинь 1968 ондо, харин нүгөөдэнь мүнөө жэлдэ Буряадай номой хэблэлээр гаргагданхай. «Хээрын сэсэгүүд» гэһэн шүлэгүүдэйнь түрүүшын ном тухай тобшохоноор хэлэгдэһэн, бэшэгдэһэн байха. Тиимэһээ энэ шэнжэлэл соогоо Булат Жанчиповай эдэ хоёр номыень зэргэсүүлэн хараха, мүн залуу поэдэй зарим тэды амжалта гэхэ гү, али уран шүлэгэйнь хүгжэлтэ өөрынхеэрэ тэмдэглэхэ зорилго урдаа табинхайб.

Эдэ хоёр ном соогоо авторай хаана, ямар сагта түрэһые мэдэжэ абанабди. Булат Жанчиповай бага балшар наһан дайнай үедэ Яруунын аймагай Үльдэргэ нютагта үнгэрһэн. Энээн тухайгаа залуу поэт иигэжэ бэшэнэ:

Хорёодхон жэлэй саада тээ,
Хатуухан дайнай хаһа дунда
Дуулимхан Дундатын хадалан дээр
Дуунай аялгые соносодог һэм.
Сараар газараа хахалжа,
Сараар тарилгаа хэхэдээшье,
Гараа холоһон эхэнэр зон
Дуутаа татан ябадаг һэн.
Шэмэрүүн дайнай саг жэлнүүд
Сарайнь ябасадал хоросогүйл;
Бүһэтэй нүхэдөө хүлеэхэдэнь,
Бусаха сагынь — болзоргүйл.

Дайнай үеын хүдөө нютагтахи байдалые үхибүүнэй нюдөөр эдэ бадагууд соо хаража абанабди. Дайн байлдаанай һүрөөтэ жэлнүүд 5—6 наһатай үхибүүнэй ой ухаанда мартагдахагүйгөөр хадуугдаһан байна гэхэдэ болоно.

Булат Жанчипов гол түлэб түрэл нютаг, байгаали тухайгаа бэшэнэ. Энээн дээрэһээнь залуу поэдэй Эхэ орондоо энэрхы дуратайень мэдэжэ абанабди. Юуб гэхэдэ, Эхэ орон гээшэмнай хүнэй түрэһэн нютаг, гал гуламтаһаа эхитэй ха юм.

«Сибирнин уурхайн гүн тээшэ»
Сүлэгдэн галтиһан хүбүүдэй
Сүлөөдэ эрмэлзэһэн омог дууя
Соностон тэрээгээр үнгэрөөл,

гэһэн бадаг соогоо автор түрэл нютагайнгаа түүхые А. С. Пушкинай үеын декабристнуудай баатарлиг намтартай холбоно.

Эдэ хоёр ном сооһоо бидэ ажалша хүнүүдэй образуудые олонобди. Авторай залуу герой «арбан найматай Аанчигмаа арбадахиие һая дүүргээд, аглаг талын һаалида ажал хэхээ» ошонхой. Харин магтаалтай адуушан Баханхай тухай залуу поэт иигэжэ бэшэнэ:

Мүшэтэ һүниин бүрхөөг доро
Моридой түбэрөөн дуулдана —
Манай адуушан Баханхай
Манаандаа гараба гээшэл даа!

Тиихэдэ авторай мундуу шираг тракторист хүбүүдтэй, үбһэшэдтэй, һаалишан басагадтай һайн танилы тэдэнэй ажалые һайнаар мэдэхыень бидэ тэрэнэй шүлэгүүд сооһоо ойлгожо абанабди.

Булат Жанчиповай эдэ номууд соо шог шүлэгүүд дайралдана. Эдэ шүлэгүүдһээнь «Һүүдэрхэн» гэһэн зохёолыень онсо тэмдэглэмээр. Тиихэдэ автор хүнэй сэдьхэл зүрхэндэ хадуугдамаар гүнзэгы бодолтой шүлэгүүдые бэшэхые оролдоно. Энэнь байгаали тухай бэшэгдэһэн шүлэгүүд соонь эли тодоор мэдэрэгдэнэ.

Байгаали тухай бэшэгдэһэн шүлэгүүд манай буряад литературада тиимэшье хомор бэшэ. Энэ талаар мэдээжэ поэдүүд Бавасан Абидуев, Дондок Улзытуев, Николай Дамдинов болон бусад яһала хүдэлһэн байна.

Ородой мэдээжэ поэт Ф. И. Тютчев байгаали тухай шүлэгүүдые хэды олоор, уран хурсаар бэшээ гээшэб! Ф. И. Тютчев эдэ шүлэгүүд соогоо байгаали зураглахадаа, хүнэй сэдьхэл, бодол һанал, мүн образ харуулһан байна. Поэдэй сэсэг тухай бэшэһэн шүлэгыень уншахадаа, бидэ сэсэгэй хангалые, үнгэ зүһыень абаһаар лэ мэдэрнэбди. Харин эдэ бүгэдые Булат Жанчиповай шүлэгүүд сооһоо мэдэрхэ гээшэ гүбди?

Залуу поэт байгаали тухай бэшэһэн шүлэгүүд дотороо һайн зэргэсүүлгэнүүдые хэрэглэжэ, байгаалиие уран гоёор зураглан харуулна. Байгаали зураглаха гээшэмнай ехэ хүшэр гээшэ ааб даа. Эндэ поэт тон һонор, уян сэдьхэлтэй, нарин хурса харасатай байха зэргэтэй. Тиихэдэ поэт байгаали соо юрын хүнэй хараагүй юумые адаглажа зураглаха болоно бшуу.

«Нуга газар шэмээгүй нойрсожо байна, «зээрэг горхон хурхирна», «шууриан шуухиран байжа уйлана», «хүхэ уула һажан һууба» гэхэ мэтэ зэргэсүүлгэнүүдые поэт хэрэглэнэ. Минии һанахада, эдэнь нэгэ заа һулашаг шэнгеэр үзэгдэнэ.

Шэбээ шугын сүлөөдэ
Шэбээлхэдээд, шуб[...]
Үдэшэлэн талаяа дуур[...]

Үлгын дууе зохёон[...]

гэһэн бадаг яһала гоё[...] разноор бэшээтэй бэш[...] Тиихэдэ «Холын сахи[...] «Хабсагай», «Тэмээн [...] «Үдэшэ», «Аадар [...] «Үүлэн шүхэр» гэхэ шүлэгүүд соонь байга[...] гоё образһоо гадуур [...] сэдьхэл зураглагдан [...] лагданхай.

Залуу поэт өөр[...] сэдьхэлые сэсэгтэн [...] лэн иигэжэ бэшэнэ:

Эдир наһыем түри[...]

Үдэр хоногой эхи[...]
Сэнхир талын сэсэг[...]

Сэдьхэл минни хүл[...]

Энэнь яһала һайшаа[...] Юуб гэхэдэ, хүнүүд [...] харахадаа, сэдьхэл зү[...] уяруулдаг, һаруул [...] шэбшэдэг бшуу. Харин [...]дэй сэдьхэл сэсэг мэтэ [...] хүн зондо хэды ехэ [...] асарна гээшэб! Тиимэһээ [...]нүүд поэдэй номой т[...]шын хуудаһа нра[...] ямаршьеб даа гоё [...]хан ордон-гэрэй үүдэ [...]нэ гээшэ. Тиимэһээ [...]луу поэт Булат Жан[...]имагтал байгаали тух[...]лэгүүдые бэшэхэдээ, [...] байгаалиин «үүдые» ө[...] гөө гэрэй үүдэ гү, али [...] хэлээ олон зондо нээ[...] нээхэ ёһотой болоно [...] ааб даа.

Шүлэгшэ түрүүш[...] номдо «Хээрын сэсэг[...] харин нүгөөдэдөө «Үүлэ[...]хэр» гэжэ нэрэнүүдые [...]кэй. Тиимэһээ үүлэн ш[...] дорохи хээрын сэсэгү[...] зээдэшье хагдарангүй, [...] гоёор сэсэглэжэ байг л[...]

Г. РИНЧИН[...]
Дээдэ-Баргажанай [...]
ажахын хүдэлмэрилэг[...]
Хурамхаанай аймаг.

«ОРОЖО ХАЙРЛЫТ, МАГАЗИНДАМНАЙ»

ҺАЯХАН Улаан-Үдын нэгэ магазинһаа хүдөөгэй буряад хүгшэн зээ басагандаа һургуулиин формо абаха гээ. Тиигээд наймаалагша басаганда иигэжэ хандаба:

— Басаган, 36 размерэй плати бии гү?

Үнөөхи наймаалагшань хүгшэнэй урдаһаа харабашьегүй. Хүгшэн тэрэнэй шэхэн хатуу гэжэ һанаа ха, асуудалаа шангаханаар дабтаба. Басаган шэгээ хобхо татан:

— Юун шангаар һүхирөө хүмта? Эндэтнай дүлии хүн үгы! — гэжэ хүгшэнине бадашаба.

— Үгы, юумэ һурахада харюусанагүй хаямта, — гэжэ хүгшэн гомдонгёор харюусаад: — 36 размерэй плати бии гү даа? Һургуулиин формо,— гэбэ. Басаган нэгэ уршыһан хүрин плати асаржа хүгшэнэй урда шэдэбэ. Хүгшэн яһала омог хүн байгаа.

— Юундэ шэдэжэ үгэбэ гээшэбта? Битнай хүдөөгэйшье һаа, юу хээ тухайлха байхаб. Наймаалагша хүн культурна байха ёһотой юм бэшэ гү? — гэжэ енгэлбэ.— Байг даа. Танай магазинһаа юумэ абахагүйб, — гээд гаража ябашоо һэн.

ЮРЭДӨӨ, Москва, Ленинград мэтын түбэй магазинуудта элдэб наймаалагшад ушардаг ааб даа. Гэбэшье олонхидынь болбосоронги, бэрхэ, уряалгы байдаг.

Манай Улаан-Үдын олон магазинуудта ороходо, мүн лэ һайнаар угтадаг. Худалдан абагшадта урин зохидоор хандадаг наймаалагшад «Таежный», 18-дахи, 83-дахи болон бусад магазинуудта хүдэлдэг.

Залуу мэргэжэлтэдые бэлдэдэг һургуулида совет наймаалагшын этикэ тухай бэлгуулдаг лэ байха. Гэбэшье анханай муу зантай хүн һаа, ямаршье этикэ шудалхадань туһа болохогүй юм ааб даа. Тиимэһээ ерээдүйн наймаалагшадтай тус тустайнь хүдэлмэри ябуулбал дээрэ хаш. Ерээдүйн наймаалагшад хүн зоной эрилтые хангаха гээшэ хүшэр, тиимэһээ бэеэ барижа һураха ёһотойб гэжэ наһандаа мартахагүйгөөр хадууха зэргэтэй гээшэ ааб даа.

Зүб даа, хүн гээшэ ходол хүн ха юм. Бага юумэһээ дура гутадаг гү, али баясадаг байха. Тэрэ шанарынь заримдаа ажалдань нүлөөлдэг.

Зүгөөр хүн зон соо хүдэлдэг мэргэжэлтэйшүүл өөрынгөө сэдьхэлэй мууе даража шадаха ёһотой. Манай статьягай эхиндэ хэлэгдэһэн басаган ямар шалтагаанһаа тиимэ муу абари гаргааб, бү мэдэе. Зүгөөр тэрэ басаган совет наймаалагшын этикые хазагайруулаа бшуу даа.

Хото, хүдөө нютагуудай бүхы магазинуудта уряалгы зохид зантай наймаалагшад хүдэлдэг болоһой гэжэ би хүсэнэб. Тиигэбэлнь наймаашье гүйсэтэй, мүнгэнэй эрьесэшье түргэдэхэ һэн.

ҮНЭХӨӨРӨӨШЬЕ, наймаанай гүйсэ наймаалагшадай абариһаа дулдыдаха бэшэ аал? Хэрбээ өөрынгөө асуудалда хэрзэгы харюу дуулаа һаа, юумэ худалдажа абаха дуран һалашадаг ха юм. Дээрэ дурсагдаһан хүгшэндэл магазинһаа гар хооһон гаража ошохош.

— Магазиндамнай орожо хайрлыт! Юун танда хэрэгтэйб? — гэжэ уриханаар миһэлзэһэн шарай харахадаа, хэнэй досоо баясахагүйб! Худалдажа абаһан юумыеш саарһанда монсойтор уяад үгэхэдэнь, наймаалагшада баяр хүргэдэг ёһо бии. Теэд:

— Һайн даа! — гэжэ үнэн сэдьхэлһээ баяр хүргэхэдэш, «Пожалуйста!» гэхэһээ байтагай, урдаһаашни харангүй, хондогод гээд саашаа ябашадаг наймаалагшад байха. Баяр хүргэхэлөөр:

— Пожалуйста! Магазиндамнай орожо, юумэ абаһантнай һайн гээшэ. Хожом ерэжэ, юумэ худалдажа абадаг байгаарайгты, — гэжэ уриханаар хэлэдэг гээшэ һаань, зохид һэн даа.

Гэхэтэй хамта худалдажа абагшадай дунда элдэб хүйхэрнүүд ябадаг ааб даа. Ямаршье шалтагаангүйгөөр наймаалагшадые хараажархиха, доромжолхо. Тиигээд өөрынгөө гэмээр шэрүүн харюу дуулаа һаа:

— Гомдолойнгоо дэбтэр аса наашань! — гэжэ байжа шангарха. Тэрэ талаар бодожо үзэбэл, наймаалагшадһаа гадна, худалдан абагшадые хүмүүжүүлхээр. Томо магазинуудай дэргэдэ тусхай лектори байгуулаад, үе-үе болоод лэ наймаалагшадай болон худалдан абагшадай хоорондын харилсаан тухай хөөрэлдөө хэдэг, диспут үнгэргэдэг болоо һаа, алишье талынхидань туһатай байха һэн гэжэ һанагдана.

Ц. ДОНДОГОИ.

В. НАМСАРАЕВ

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

ОРОД ХЭЛЭН

Үзэл бодол,
Үнгэ зүһөөр илгаатай,
Хэлэ бэшэг,
Хүсэл бодол илгаатай
Хамаг зондо
Хаанаш, хэзээш хамаагүй,
Ирагуу аялга
Илгаагүй адли ойлгосотой.
Ондо ондоо
Олон үндэһэ яһатан.
Хэдэн арбаад
Холо ойрын хэлэтэн
Совет гүрэнэй
Солото бүлэдэ нүхэсэн,
Хамта нэгэн
Хуби заяатай дабшана.
Шэнэ һайхан
Шэдитэ үеын дуун,
Совет гүрэнэйм
Солото ирагуу аялга—
Агуу хэлэн,
Арюун ород хэлэн
Арад зонойнгоо
Анда һанал батална.

ЗЭЛЭ ТАТА, ЗЭЛЭ ТАТА!

Залан сэхэ
Замаа зуралзан гаталһан
Зэндэмэни дуута
Зэбэ һуршадал хадууршагүй,
Зэбүүн һалхита
Зэнхэгэр уудам агаараа
Зэргэ хошууран,
Замдаа гараһан шубууд,
зэлэ тата, зэлэ тата!
Хүнэй хүсэл,
Хёрхо хурдан хараса
Хүтэлэн шэдитэ
Холын бодолдо уряалдаг,
Жэлнүүд мэтэ
Жороо хурдан,
хүсэгдэшэгүй,
Жэгүүр далитанай
Жэгдэхэн субаа жэгтэй даа,
зэлэ тата, зэлэ тата!
Урихан хабар
Уулзалгын баяр асардаг,
Ухаан бодолто
Ульһа нэмээн һэргүүлдэг,
Уларил дулаан
Урда зүгһөө ерэдэг
Утын харгыда
Уһанай дууша шубууд,
зэлэ тата, зэлэ тата!
Хагсуу намар
Хахасалгын гуниг асардаг,
Тэхэришэгүй саг
Тэрэ бүхэндэл һануулдаг,
Харамта тиимэ
Хахасалгын һүүлээр ерэдэг
Угталгын урма
Удангүй бэлэглэдэг шубууд,
зэлэ тата, зэлэ тата!
Агуу үеын
Асари дэлисэ гэршэлһэн,
Газар тэнгэри
Гансата дүтэ болгоһон
Замбуулин дайдаар
Замаа гороолһон онгосонууд,
Залинта үеын
Залита һүлдэ үргэжэ,
зэлэ тата, зэлэ тата!

ШҮЛЭГЛЭМЭЛ таабаринууд

1. Табан хушуу мал болоод,
Тала дайдаар бэлшэдэг,
Табан һабар соо адхагдаад,
Таалсаанай дунда тоосогдодог,
Яһата мэлхэй болоод,
Яһа мүсөө хэрщэлүүлдэг,
Гүйгөөшэ болоод заһагдаад,
Урилдаанда табигдадаг,
Уруу гэдэргээ мухарилдаад,
Хонжолсоондо няһалагдадаг,
Арба-хорёор адхагдаад,
Аяар дээрэһээ тодолсодог,
Тээ тэндэ үригдөөд,
Тэхэрисэ, мухариса этэрэгдэдэг.
(Шагайн наадан).

2. Хүрьһэтэ газар гэртэй,
Хүнды доогуур гүйдэлтэй,
Хүнэй эдиһэн хоолһоо
Хуби хүртэлсэжэ байдаг.
Эреэн гүрөөһэнэй түрэлһөө
Үхэхэ болотороо айдаг.
(Хулганаан).

3. Зонхилдог эзэниинь —
Зоргооро байдаг Эхэ,
Албата зониинь —
Арбаад мянган ажалшад,
Амидардаг эдеэниинь —
Амтан һайхан амтаахай,
Ажаһуудаг байрань —
Аргагүй зохидхон байшан,
Ажалладаг газарынь —
Аглаг һайхан байгаали,
Ажаллажа олоһоноо
Аман соогоо асардаг,
Адхаг һайхан эдеэгээ
Амһартануудд соо эюулдэг.
(Зүгы).

Б. НАМСАРАИН.

Үбгэн абаяа һажаажа энэ хүбүүн
Үдэр бүри дараха хэжэ туршана.
Хамарайнгаа үзүүртэ нюдэнэй шэл хээд,
Ханалгатайгаар модо, түмэр тоншоно.
Үгы болгожорхёод нюдэнэйнгөө шэл,
Үбгэн абань тухашараал ёһотой.
Зээ хүбүүнэйнгээ зүүгээд байхада,
Зэмэлжэ шадаа ха гу үбгэн абань.

П. БУРМАКИНАЙ фотоэтюд.

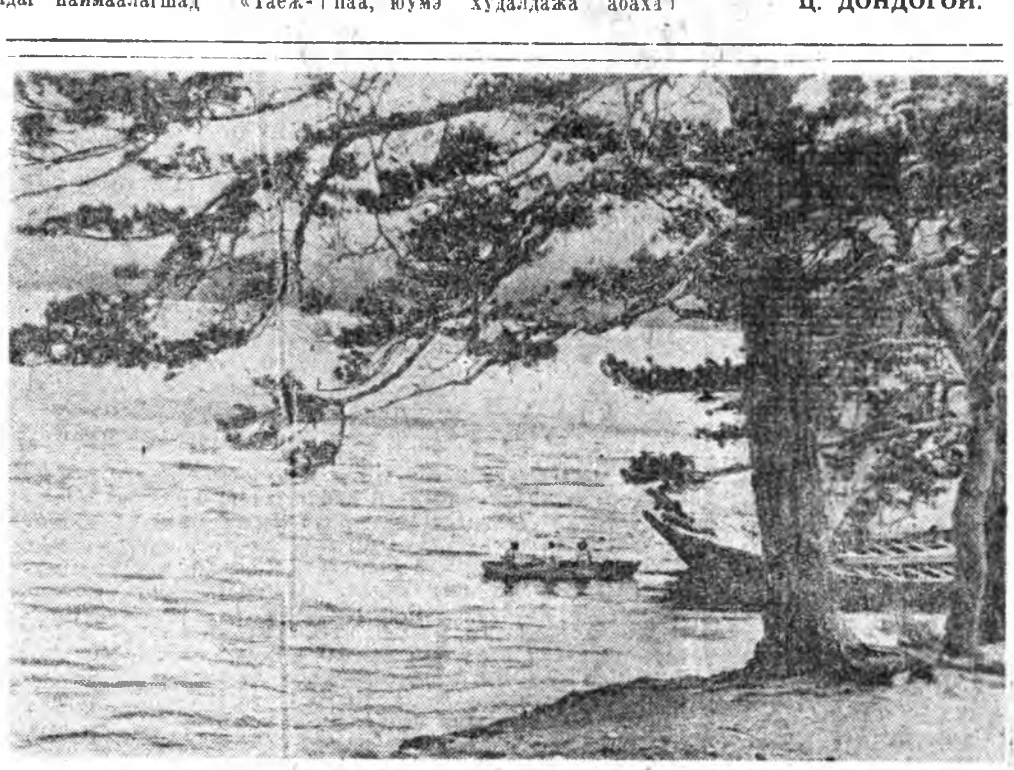

БАЙГАЛАЙ ЭРЬЕДЭ. П. БУРМАКИНАЙ фото.

ХУУШАНАЙ ДОМОГ

ХИТААХАН ХҮБҮҮН

Ойн модод утатай, богонитой, олон зон һайнтай, муутай гэжэ урданай үбгэд хэлсэдэг. Энэнь зүйтэй. Зоной дунда һайншье хүн, һааршье хүн байжа болодог. Энэ мэтээр бодоходо, урданай ноёдой дунда сэсэншье, тэнэгшье улад ушардаг һааб даа.

Урда сагта Заган нютагта ухаасайн отогто нэгэ ноён байһан юм гэхэ. Тэрэ ноён гансахан харуу хатуу хатантай, үхибүүгүй, эд зөөреэр баян байгаа ха. Тиимэһээ гэртэхи газаахи гар үзүүрэй ажал хүүлэжэ байха гэжэ Хитаахан гэдэг хүбүүе зараса болгожо абаһан юм.

Хүбүүн хамаг ажалыень хуу хэхэ.

Нэгэ намарай һүүл һарада ноёнтон үүсээ хэжэ, байтаһаа гүүгээ үүсэлбэ ха.

Хатанай заабаряар Хитаахан долоон тамгын ехэ тогоо тулга дээрээ табяад, уһа хээд, доронь гал түлижэ газааһаа тэбшээр дүүрэн мяха асаржа шанаба ха. Хатан эргэнэгэйнгээ урда һуугаад, адуунай гэдэһэндэ шабай шудхаба.

Тогоон соохи мяханай уһаншье бусалжа мэдэбэ.

—Хитаахан!—гэжэ хатан ооглоод:—Тэрээхэн шороор мяхая хадхажа үзэ,—гэбэ.

Хитаахан шороор мяха хадхан үзэжэ байтараа, нэгэ хята оложорхибо. Ходо гэдэһээ үлдэжэ, үлэн ябадаг байһан Хитаахан тэрэ халуун хята абаад үбэртэлжэрхибэ ха. Теэд тэрэнь үбсүүень шатаахаяа һанаба ааб даа. Хоймортоо һууһан ноён Хитааханай юу хэһыень хараһан хадаа, тэрэнээ эдиг даа гэжэ һанаад:

—Хүбүү-аан! Газаа гараад харал даа: тэнгэри сэлмэг гү, али бүрхэг гү?—гэбэ. Хитаахан һард гээд газаа гарашаба. Газаа гараһан Хитаахан тэрэ хятаяа түргэн эдижэрхёод, һөөргөө гэртэ ороходоо, ноёндоо иигэжэ хэлэбэ:

Сэлмэг тэнгэри,
Сэсэн ноён,
Халша хатан,
Халуун хята.
Хитаахан тэнэг...

Иимэ уран үгэтэй харюу ноён дуулан гэхэдээ, һанаандаа сошобо ха.

—Ягаа уран үгэтэй, сэсэн сээжэтэй хүбүүн гээшэб? Долоо сохи, дуулаагүй юумээе дуулабалби,—гэжэ гайхаба.

Үри бэегүй байһан ноён Хитааханиие хүбүүшэлэн абажа, нэрэдээ оруулаад, утэлһэн бэеэ үргүүлһэн юм гэхэ.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ.

ХАБСАГАЙТА ХАДЫН ТАРБАГАН

ОНТОХОН

Гоё һайхан Акукаи уулын үндэр, набтар хабсагайнуудай нэгэ байсын эрмэг дээрэ бүмбэгэрхэн, нюдэ аманда үзэгдөөгүй амитанай һуухые хараад, айлшан шаазгай иигэжэ абяадаба:

— Ухай! Таанар охотноонууд гээшэ гүт? Ягаашье томо, бүдүүн охотноон байдаг юм бээ!

— Охотноон, охотноон,— гэжэ тэдэнь гүбэр-шэбэр гэлсэжэ, бэе бэеэ гайханги шарайшалба.

— Буруу таниба гээшэ гүб даа... Манай түрэл нютагай губи талада тоогүй олон һүүлгүй хулганаануд байдаг. Таанарай олоороо һуухыетнай хараад, охотноонууд гэжэ тухайлаа гээшэб. Эндүүржэ хэлээ һаам, намайе хүлисэгты.

— Бэйза, та хэн айлшан гээшэбта?

— Би сэнхир сэдьхэлтэй, сагаан-эреэн шаазгай гээшэб, Борьёо талын буртаг харганаан соо бэеэ бэелһэн аад, нютаг тосхонуудые үзэхэ, хараха гэжэ энэ танай холо хүйтэн нютаг хүрэжэ ерээд ябанаб.

— Ай хөөрхы! Танаа хүндэлхэ ёһотой аад... Байза, ямар хоол барихабта?

— Мяха, шуһанай байгаа, һаа, амталжа болохоор ааб даа, — гэжэ шаазгай харюусаба.

— Ай, зайлуул! Мяхан байдаггүйл. Ногоо, набша эдидэг тулюурхан тарбаганууд һуугшабди. Мяха, шуһа шомшорхо гээ һаа, хушата тайгын хун хара Хирээдэ айлшалжа ошыт,—гэжэ ахалагша тарбаган хэлээ һэн ха.

— Байзагты, байзагты! Таанар үнэхөөрөө тарбаганууд гүт даа?

— Тиимэ даа, тарбаган яһатан гээшэбди, — гэжэ тэдэнь лаблаба.

— Хүндэтэ тарбаган нүхэдүүд! Удха узуур тухайгаа нэгэ хэдэн үгэ хэлэжэ хайрлыта! Би нютагаа бусаад, һонирхолтой уулзалга тухай бултанда хөөрэжэ ябахаб, — гэжэ шаазгай гүйлтэ табиба.

— Хүйтэн нютагай хада хабсагайн хүнды соо һууринжаһан манийе хэн хэрэглэхэ, хэн һонирхохо һэм бэ-э. Зай теэд, хөөрэһүү даа. Аханурда сагта, манай таабайн таабайн таабай һурагта мэргэн байгаа һэн ха. Нэгэтэ олон баатарнуудай, мэргэшүүлэй дунда боосоо эреэд, хэлээ һэн гэхэ: би огторгой өөдэ ниидэһэн харсагын хүсэдэггүй хараасгайе харбажа унагааха шадалтайб. Харбахадаа, бэеынь ононгүй, ганса һүүлыень хаха харбаад, боосоогоо алдажа, хоёр гарайнгаа эрхые хаха-зада хазаад, газарай хүрьһэ онгилжо, хоргодоһон байгаа гэхэ. Тэрэнһээ хойшодоо эшэмхэй, аймхай болоко, хара нүхэн соо хадын хабшуугаар хоргодожо ябадаг болоһон удхатайбди.

— Зүб даа, зүб, — гэжэ Шаазгай зүбшөөбэ. — Манай нютагай тарбаганууд иимэрхүү түүхэ мүн баһа зугаалдаг юм, — гэжэ хэлээд, хүйтэн газарһаа зугадажа, түрэл нютагаа ерээ һэн гэхэ.

Тэрэ гэһээр шаазгай шахинаһаар шахинажа ябадаг болоо һэн ха:

— Байгал далайн зүүн зүгтэ, шэмэрүүн хүйтэн дайдада, хада хабсагайн хабшуу соогуур харабтар ноо һотой тарбаганууд таранхай байдаг. Холо ябаха шадалгүй дээрэһээнь талын ба һарьдагай тарбагадууд уулзадаггүй, хөөрэлдэдэггүй зандаа. Түрэл хэлээ мартажа, тулюурхан болошоһон амитан байдаг, — гэжэ шаазгай мүнөөшье хүрэтэр шаханаһаар ябадаг.

Теэд хүйтэн шэмэрүүн хизаарай харабтар, хара үнгэтэй тарбаганууд, зэрэлгээтэ уужам талын тарбагануудтайгаа уулзажа шадахагүй, бэе бэедээ айлшалалсаха аргагүй байһандаа халаглан гэншэбэшье, алаг эреэн шаазгайн гэнтэ ниидэжэ ерэхэдэ баясаад, угсаатан тухайдаа һонин һорьмойе һуража һаладаггүй юм гэжэ хэлсэдэг.

Харин тарбагануудта хани халуунаар угтуулжа, ходо хүлеэлгэжэ байдаг болоһондоо шаазгайнууд баясажа, энээн тухайдаа ушарһан амтитандаа хөөрэжэ, шаханалдажа ябадаг гэлсэдэг. Яахаб даа, арьяатан амитаншье бэе бэеэ оложо, нүхэсэжэ шададаг гээбы.

Ф. БАЛДАЕВ.

Редакторай орлогшо **М. Н. НИМАЕВ.**

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секретариат — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолабораторная — 33-61.